

YÖNETİM TEKNOLOJİSİ: YÖNTEMBİLİMSEL BAKIŞ AÇILARI

Gürcan PAPATYA*

ÖZ Yönetimbilim kapsamında yönetim teknolojisi bilimsel araştırma konusu edilmediği gibi, kullanımı noktasında da sorunlar bulunmaktadır. Yalın anlamda yönetim teknolojisi, “yönetim olgusunun teknik bilgisi ve uygulaması hakkında” sözlemede bulunmak ve konuşma yapmak veya yönetim tekniği ve uygulama “logos”unu ifade etmektir. Ziyadesiyle, yönetimbilim üretim bilgisine ve teorisine odaklanmayı önceler. Öte yandan yönetim teknolojisi büsbütün hayatı kolaylaştırıcı araç-gereci üretme ve kullanma mantığı “lojik” olarak da tanımlanabilir. Ancak öz olarak yönetim teknolojisi, yönetimbilim mantığını ve tekniğini ifade eder. Temel amacı, yönetim tekniğine ve uygulamalarına dair bilgileri düzenleme, denetleme ve değerlendirme olarak nitelendirilebilir. Düzenleme betimlemeleri, tanımlamaları ve sınıflandırmaları; denetleme standartları, ilkeleri ve yönergeleri; değerlendirme araçları, gereçleri ve teknikleri esas alır. Buna bağlı yönetimbilim kapsamını ve işlemini oluşturur. O halde yönetim teknolojisi, yönetimbilimin felsefi ve bilimsel bir çalışma alanı olmayı hak etmektedir. Yönetimbilim yazınalanında yönetim teknolojisi yönünde özel bir alan bulunmamakta ve yöntembilim çalışmalarıyla karıştırılmaktadır. Hassaten alanda yöntem, teknik, araç-gereç, uygulama vs. gibi kavramların yerli yersiz kullanılmasına ve ifade edilmesine de yol açmaktadır. Doğal olarak bu durum yönetimbiliminde uygulamayı retorığe, pratiği teoriyi irca etme (eski halinde döndürme) tercihine itmekte, entellektüel kısırlığa sokmakta ve zihinsel çalışmalarda, retorik, felsefe ve teorilerden yadsınamaz kopuşlara yol açmaktadır.

Bu amaçla makale yönetim teknolojisinin yönetimbiliminin kopmaz bir parçası olarak, techne (teknik bilgi) ve uygulamalar hakkında yapılan sözlem (sanat bilimi) gerekleri üzerinden, yöntembilimsel bakış açılarını geliştirme ve açıklama amaçlamaktadır. Böylece yönetim teknolojisi kapsamında yapılanları anlama, söylemleri anlatma, tanıtıları açıklama ve kanıtları gösterme hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yönetimbilim, Yönetim Teknolojisi, Yönetim felsefesi, Yöntembilim

Jel Sınıflandırması: M0, Y50, Y80, Z0.

DOI: 10.29131/uiibd.1483031

Geliş tarihi: 13.05.2024 / **Kabul Tarihi:** 13.06.2024 / **Yayın Tarihi:** 20.06.2024

MANAGEMENT TECHNOLOGY: METHODOLOGICAL PERSPECTIVES

ABSTRACT: Management technology is not the subject of scientific research within the scope of managementology, and there are problems in its use. In simple terms, management technology means making statements and speeches “about the technical knowledge and application of management phenomenon” or expressing the “logos” of management technique and practice. Managementology prioritizes focusing on production knowledge and theory. On the other hand, management technology can also be considered “logical”, which is the logic of producing and using tools and equipment that make life easier. However, management technology essentially expresses the logic and technique of managementology. Its main purpose can be defined as the organization, monitoring and evaluation of information regarding management techniques and practices. Regulation descriptions, definitions and classifications; auditing standards, policies and guidelines; it is based on evaluation tools, equipment and techniques. Accordingly, it constitutes the scope and scope of managementology. Therefore, management technology deserves to be a philosophical and scientific field of study in managementology. There is no specific field for management technology in the managementology literature and it is confused with methodology studies. Especially in the field, methods, techniques, tools, applications, etc. It also leads to inappropriate use and expression of concepts such as. Naturally, this situation pushes practice to rhetoric in managementology, practice to reduce theory (to its former state), leads to intellectual sterility, and leads to undeniable breaks from rhetoric, philosophy and theories in mental studies. For this purpose, the article aims to develop and explain the methodological perspectives of management technology as an inseparable part of management science, through the requirements of discourse (art science) about techne (technical knowledge) and applications. Thus, it is aimed to understand what is done within the scope of management technology, to explain the discourses, to explain the evidence and to show the evidence.

Key Words: Managementology, Management Technology, Management philosophy, Methodology.

Jel Classification: M0, Y50, Y80, Z0.

Received: 13.05.2024 / **Accepted:** 13.06.2024 / **Published:** 20.12.2024

* Prof. Dr. Gürcan PAPATYA, Süleyman Demirel University, Business Administration Department, gurcanpapatya@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9647-5662

Kaynak gösterimi için:

PAPATYA, G. (2024). YÖNETİM TEKNOLOJİSİ: YÖNTEMBİLİMSEL BAKIŞ AÇILARI, Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 10(1), 5-26. DOI: 10.29131/uiibd.1483031

Makale Hakkında

Makale yönetim teknolojisinin yönetimbiliminin ayrılmaz bir parçası olduğu kabulüne bağlı izlenmiştir. Özellikle yönetimbilim *yazınalanında* (literature-literatür) bu yönde bir alanın ve girişimin de bulunmadığı izlenmiştir. Dolayısıyla makale bu gerekçeyle yapılandırılmış ve yönetimbilimde “teknğin bilgisi ve uygulaması hakkında” söylemleri, konuşmaları ve anlatıları yani tekniğin logos’unu çözümlmeyi amaçlamıştır. Yönetim teknolojisinin de sadece insan faaliyetleri ve sonucu olarak görülen düşüncenin ötesinde, sosyal ve uygulamalı bilimler veya bizzat yönetimbiliminin bir altbilim dalı olarak ele alınması ve “lojik” kabul esasına bağlı incelenmesi hedeflenmiştir. O halde makale, yönetim faaliyetlerini ve uygulamalarını gerçekleyebilmek için, internet, bilgisayar ve diğer ileri teknolojik olanaklar ile her türlü fiziki veya tarifler, teoriler gibi; fiziki olmayan veya planlama, tasarlama gibi etkinlikler ya da uygulama biçimi, sonuçları anlatma gibi takdir faaliyetleri kapsamında “teknik bilim” veya “teknolojibilim” önermesiyle yürütülebilir olduğu düşünülmüştür. (bkz. Mitcham, 1994)

Makale yönetimbilimde atlanan ve göz ardı edilen yönetim teknolojisine akli, fikri ve keşfi bir tasarım olarak bakma, bunun için özü, özellikleri ve özneliği itibariyle de yönetimbilim yazınalanında oluşturulan reel, ideal veya teknik, retorik ve teorik olarak vurgulanan ontolojik, epistemolojik ve kozmolojik yönleri ortaya koymayı hedeflemiştir. Burada pragmatik, pratik ve praksiyolojik sebepler kadar, bağlamsallıkların, ilişkiselliklerin ve nedenselliklerin araştırılmasına çalışılmıştır. Bu itibarla makalede yönetim felsefesi, özellikle mantık bilim öncülü olarak *yöntembilimsel (methodological) bir bakış* özlenmiştir.

Makalede yönetim teknolojisini yöntembilim üzerinden değerlendirme, biyo-bölgesel vizyonu ve özellikle Colorado Nehri’ni Büyük Kanyon boyunca keşfi ve incelemesiyle tanınan Amerikalı jeolog John Wesley Powell (1834-1902)’ın “sözteknolojisi (wordtechnology)” ifadesi logos olarak takip edilmiştir.¹ İnsanların yaşam biçimi, hayat ilgisi, dünya tutumu, doğa tavrı, etkinlikleri, ilişkileri, etkileşimleri, inançları, düşünceleri, bilgileri, sistemleri vs. işaret eden logos’u, kültürün bir yansıması olduğu önemli bulunmuş, sözteknolojisi’nin insan dünyasını veya yaşam biçimini anlamlandıran logos olması kadar, bunu destekleyen lojik yaşam biçimlerini açıklama gücü yarattığı ve kabuller sağladığı değerlendirilmiştir. Her yönde yönetim teknolojisi araştırmaya değer alan ve girişim olarak görülmüş ve/dolayısıyla, *antropolojik bir kapsamı* da belirtilmiş olmaktadır. (bkz. İnam, 1999: 62; ayrıca bkz. Tylor, 1871)

Giriş

Yönetim teknolojisi deyince akla çok şeyin gelmesi, bu yönde bilimsel bir araştırma ve açıklama yapma ihtiyacı oluşturmaktadır. Yönetim teknolojisi, “yönetimin teknik bilgisi ve uygulaması hakkında” sözlemde² bulunmak ve konuşma yapmak veya yönetim tekniği ve uygulama “logos”unu ifade etmektir. Yanısıra yönetim teknolojisi hayatı kolaylaştırmaya dair “araç-gereci üretme ve kullanma mantığı”, lojik olarak da tanınabilir. Ancak öz olarak yönetim teknolojisi, yönetimbilim mantığını ifade etmektedir. Temel amacı, yönetim

¹ Ziyadesiyle, Amerikalı Kızılderili kabile *dilleri ve etnolojileri* üzerine yaptığı çalışmalar ile tanınan Wesley, 1877 yılında “Amerikan Kızılderili Dilleri El Kitabı’na Giriş (Introduction to Handbook of American Indian Languages)” adlı kitabında Kuzey Amerika’da yaşayan 58 Kızılderili kabilesinden topladığı dil verilerini veya sözcüklerini, gerçek ve ikincil anlamlarını sınıflandırarak, Kızılderili dil dağılım haritasını oluşturmuştur. Ayrıca Alman kökenli Amerikalı antropolog Franz Uri Boas ve diğer bilim adamlarının çalışmalarına sponsor olmuş, 1891 yılında Kuzey Amerika yerli dillerinin ilk kapsamlı araştırmalarını yapmıştır. bkz. Boas, Powell ve Holder, 1966.

tekniklerine ve uygulamalarına dair bilgileri düzenleme, denetleme ve değerlendirme olarak nitelenir: Düzenleme betimlemeleri, tanımlamaları ve sınıflandırmaları; denetleme standartları, ilkeleri ve yönergeleri; değerlendirme araçları, gereçleri ve teknikleri esas alır. Buna bağlı yönetimbilim kaplamı (extension) ve içlemi (intension) deneyimlenir. Ziyadesiyle, yönetim alanında uygulamaya yönelik üretim bilgisi ve kuramı öncelenir. Ancak her halde yönetim teknolojisi felsefi ve bilimsel bir çalışma alanı olmaktadır.

Yönetimbilim yazınlarında yönetim teknolojisi olarak adlandırılan özel bir alan ve girişim bulunmamaktadır, bu yönlü değerlendirilebilecek çalışmaların da karmaşıklığı izlenmektedir. Doğal olarak yapılan çoğu yayınında yöntem, teknik, araç-gereç, uygulama vs. gibi kavramlar birbiri içine girmekte veya aynı anlamda kullanılarak geçirilmektedir. Bu durum yönetimbiliminde uygulamayı retoriğe, pratiği teoriye irca etme (eski halinde döndürme) tercihine iterek, entellektüel kısırlık içine sokmakta ve zihinsel çalışmalarda felsefeden ve teoriden köklü kopuşlara yol açmaktadır.

İşte makale yönetim teknolojisinin yönetimbiliminin ayrılmaz bir parçası olduğu kabulüne bağlı, techne (teknik bilgi) ve uygulamalar hakkında yapılan sözlem [sanat] gerekleri üzerinden, *yöntembilimsel bir* perspektif geliştirme ve açıklama amaçlamaktadır. Böylece yönetim teknolojisi kapsamında söylemleri anlama, yapılanları anlatma, tanıtıları açıklama ve kanıtları gösterme hedeflenmektedir.

1. Teknoloji nedir?

Teknoloji Latince “techne”den gelmektedir. Dîvânü Lugâti’t-Türk’te karşılığı aynı şekilde techne olarak yazılmaktadır. “Techne” sanattır. (ayrıca bkz. Freyer, 2018) Sanat, bilgi kaynağı olarak anlama, anlatma ve açıklama yollarından biridir. Temelinde *akıl* esastır. Akıl bilgi, takdir ve iradî faaliyetler gerektirir. Takdir ve iradî faaliyetler ise, bilgi üzerinden seçim yapmayı tanımlar. Yapılan seçimlerle olması gereken iletişimin ve etkileşimin gerçekleşmesi amaçlanır. Bu açıdan sanat bilgi, akıl, irade, takdir ve seçim faaliyetlerini ifade eder. Böylece bir iletim ve etki yaratmak hedeflenir. Eğer iletim sağlanırsa *etkilenim*, iletişim sağlanırsa *etkileşim* yaratılmış olur.³

Beri yandan sanatta bilgi doğru-yanlış olmaktan ziyade, güzel-çirkin değer yargılarıyla öncelenir. Sanatkâr varolanı olduğu gibi değil, özünde olanı, en güzeli yansıtır. O halde doğal olarak “iyi” ve “doğru” da imlemiş olur. Yani sanatkârın muradı görünürde güzellik olsa da, aslında iyiye ve doğruya yönelik akli öncelemektir. Akıl en etkili şekilde yapıtlar sunma muradı gözetilir. Burada sanatkâr, objektif olan dış bilgileri, sübjektif değerler ve artan etkileşimi yönetmek, takdiri ve iradî faaliyetleri gerçekleştirmek ister. Ancak takdiri ve iradî faaliyetler akıl tarafından yönlendirmediğinde, mantık devreden çıkar ve ifade etme zorlukları yaşanır (Öner, 1995: 47-48).

Techne söz konusu olduğunda çoğu zaman [filozof profesör Ahmet İnam’ın vurgusuyla] mütoslar (söylenceler-myth) devreye girer ve kabul edilebilir bir açıklama yapma pozisyonu araştırılır. *Söylence* araç yaratma bilgisi techne’nin [logos’un] insanlara, doğaya, dünyaya ve evrene hükmeden güç ve Olimpos dağı tanrılarında intikam almaya yönelik Prometheus’un

² Makalede “sözlem” Fransızca “prononciation” yani “söyleyiş (telaffuz)” anlamı bulunmaz. Sözlem bir olayı, bir gerçeği veya bir nesneyi anlama ve bilme konusunda *sesi söz, sözü de bilgi haline getirme ve değerli kılma [sanat] eylemi* olarak kullanılmış ve önerilmiştir.

³ Bu bağlamda zanaat (craft-ustalık) kavramı özellikle vurgulanmamıştır. Çünkü zanaat (craft) ve sanat (art) “fayda, yarar ve çıkar” bağlamında farklılaşır. Hatta “Sanatın icadı (The invention of art)” kitabında sanat felsefesi profesörü Larry Shiner, techne’nin ne sanat ne de zanaat olarak tercüme edilemeyeceğini vurgular. bkz. Shiner, 2001.

ateşi çalıp insanlara vermesine ilişkindir. Bu söylenece insanlar tanrıların hükmetme gücü olan “poiesis”i yani hakikate ulaşmak için *yaratma ve yapma gücünü* kullanmak isterken yetersizlik içine girerler. Tekne işletilemez ve insan tanrısal hükmetme gücünü ve/veya tanrılaşmayı başaramaz.⁴ Yine de tekne sahibi insanlar, tanrılar ve tanrıçalar soyundan geldiği ve tanrısal anlam taşıdığı ifade edilmiş olur.⁵ Diğer bir deyişle tekne sahibi insanların çalışmalarını tanrısal bir titizlik içinde, en etkili veya mükemmel şekilde yapması, aksi hale “gazaba duçar” olacağı veya tanrıların öfkesine yol açılacağı haber verilmiş olur.

O halde sözgelisi elbecerisine dayalı dülgerlik, düşbecerisine dayalı müneccimlik, ruhbecerisine dayalı müzisyenlik, kasbecerisine dayalı askerlik vs. tekne mesabesinde olur. Ancak tekne mükemmellik için(de)dir. Demek o ki, technenin özü mükemmelliği, tanrısalılığı, aşkınlığı ifade eder ve tekne kut’lanan insana bir armağandır. Ancak bu armağan her insana doğrudan verilmez. Verildiğinde tekne’nin kötüye kullanılması söz konusudur. Sözde insan tanrı, tanrılara-tanrıçalara kafa tutar, gücünden sarhoş olur, tutkularına, aşırılıklarına kurban gider. Hem kendini, hem de diğer insanları zehirler. Bu nedenle tekne kullanımı için bazı sınırlardan, ölçülerden veya “sır”lardan söz edilir. Eğer bu sınırlar ölçüsüz ve sınırsız verilirse, dünyada kötülüğün kaynağı olabilir. Yani tekne sahibi kötülüğe hizmet eder duruma gelir.⁶

Tekne Eski Yunan ile birlikte anılsa da Türk, Sümer, Çin, Hind, Mısır ve Mezopotamya vs. nihayeti Anadolu kadim coğrafyası ve medeniyeti ile birlikte açıklanabilir. (bkz. Witzel, 2012) Ancak tekne Eski Yunan’da kristalize edilmiştir. Kaldı ki insanlığı, medeniyeti, kültürü ve sanatı bir ve bütün olarak alırsak, tekne, insandan insana, dönemden döneme, çağdan çağa aktarılmış, sürekli etkileşmiş, bozulup oluşmuş bir arayış, bir anlam, bir anlatma veya bir açıklama biçiminde özlendiği söylenebilir. (bkz. Hesiodos, 2012; ayrıca bkz. Agizza, 2001)

17. yy. sonrası Avrupa Sanayi Çağı ile birlikte tekne, sanatın bozulması ve bilim-teknik olarak içeriklendirilmesi ve/dahası maddi bir eylem formülü haline dönüşmesi, yeni bir bağlamda *sanatın zanaat* olarak ifade edilmesini kolaylaştırmıştır. Diğer bir deyişle zanaat [antik çağlardaki sınıflı toplum vurgularından farklı şekilde olmasına rağmen] soylu sınıf konumuna erişmesi gereken bir olguyu tanımlamış olmaktadır. Bu durum bilimin artan etkisini ve bir zamanlar soylu sınıfın varlığına karşı bir *rövanşın* alınması durumunu da açıklar. Rövanş da belirli kesimin veya sınıfın bilim güdümlü, sonuç odaklı, çıkar sağlamaya ve fayda yaratmaya yönelik pratik, pragmatik konum alması ve bilimin de “aşırı teknikleşme”si olarak yorumlanır.⁷

Aşırı teknikleşme ekonominin ve *teknolojinin rasyonalizasyon* temel koşulu olarak uygulama ve eylem kavrayışı praxis’in vazgeçilmezliğini vurgular. Dolayısıyla yapıp eylemelerde aranan biricik ölçüt “praksis” olmaktadır. Bu durum fikirleri, fiilleri, kuramları ve kurumları zedelerken, teche kavramının ilk halinden çok uzağa götürmesine de yol açmış olur. Diğer bir

⁴ Freud tekne için şunu açıklar: Tekne tanrı dili ve matematiği olarak, ve/fakat yine insanın tanrılaşmasına yeterli gelmediğinden söz eder. bkz. Freud, 2015; ayrıca bkz. <https://www.felsefe-bilim.com/post/170220853427/techne-kavram%C4%B1-ve-i-nsan>

⁵ Filozof profesör Ahmet İnam bunun için, *Mousa, Asklepiyos, Hefaystos* gibi isimleri öncelikle verir. bkz. İnam, 1999: 68-78; “Mütos” için ayrıca bkz. İnam, 2013. <https://e-dergi.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf>

⁶ Burada “ezoterik eğitim” önemsendir. Bazı okuma kaynakları için bkz. Aspren ve Granholm, 2020; Faivre, 2010.

⁷ 1959 yılında Ford Vakfı ve Carnegie işletmesi tarafından yapılan “iş/letme okulları ile ilgili” bir raporda, bu yönlü kanıtlar izlenebilir: Rapor “aşırı uzmanlaşma” ilgisinin yarattığı sorunlara dikkat çekerek, bunun önlenmesine ilişkin çabaların artırılması vurgulanmaktadır. Diğer bir deyişle alan çalışanlarının olayı veya olguyu sadece *teknik düzeyde* açıklama çabası ve bu çabanın her şeyi anlatma peşine düşmesinin yarattığı zafiyete bağlı yapılması gerekenler sıralanır. Bunlar; akademik standartların yükseltilmesi, kalitenin artırılması, meslektaşının ve aşırı teknikleşmenin önlenmesi, çok disiplinli ve çok boyutlu eğitimin önemsenmesi, eğitimin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, uygulamaya dönük çalışmaların desteklenmesi gibi önerilerdir. bkz. Öz-Alp, 1972: 88-89.

deyişle techne “bir şeyi” özlemekten çok ölçme ısrarını, bilimin felsefi veya teori yapan kısmı logos’u bırakıp, teknik veya pratik yapma kısmı lojik’e yönelik takdimini ve tahkimi yapılır. Felsefi ifadeyle “araçsal (enstrümantal) akıl hakimiyeti” ile oluşan *zihinsel malûliyet* (sakatlık) aralanmış,⁸ ve lojik’le techne’nin ilk hale dönüş gerçeği bulunamaz hale getirilmiş demektir. Bu nedenle aşırı teknikleşme felsefi ve entelektüel olarak güçlü eleştirel bakış öznesi haline gelmiş olur. (bkz. Dusek, 2006)

Teknisyen bakış devreye girdiğinde, sözgelişi sanatta özel beceriler ve eylemler pek faydalı görünmez. Hatta sözgelişi bir edebi eserin faydasız olduğuna dair açıklama daha ötede, yapanların [amiyane tabirle] “boş yaptığına” dair ithamlar, suçlanmalar veya yaftalamalar söz konusu olur. Oysa techne logos’tur. Logos, lojik’in veya tekniğin bilgisi, çalışma, düşünme sözlem ve uygulama alanıdır.⁹ Yani techne bilimin sanat içerimini veya temel mantığını oluşturur. Sanat ise salt fayda, çıkar ve sonuç odaklı düşünül(e)mez. (bkz. Ordine, 2013)

Techne veya logos *kılışal eylem* olarak lojik’in, araç-gereç üretme ve kullanma mantığını açıklar. Daha açık ifade edilirse, araç-gerecin neden ve niçin üretildiğine, kullanıldığına, nasıl yarar sağladığına ve değerli kılındığına dair sorgulama sağlar. Söz konusu bu durum, günümüzde “uygulamalı ve mesleki bilimler”in seyrini belirler veya geleceğini tayin eder. Özellikle şimdilerde lojik’i somutlama gayreti olarak endüstriyel çalışmalar ve üretilmiş nesneye dair değerlendirme ısrarı bunu tasdik eder. O halde tekniğin lojik kapsamı, salt gündelik yaşamı kolaylaştıran *bilim-teknik [araç-gereç] üretimi* olarak karşımıza çıkar (bkz. Agazzi, 1998: 80-85).

Logos, elitler ve entellektüeller arasında zihni bir çalışmanın veya *teorinin pratiği (uygulayımı)* şeklinde üstelenen ve nedenselliğe [yarara ve çıkara] bağlı bir faaliyet olarak algılanır. Bu durumda techne logos’a dair görülür ya da logos’un tehne’ye dair olmadığı söylenir. Daha açık olarak zanaat techne’ye, logos sanata dahil edilir. Modern anlamda ise bu ziyadesiyle “sanatçı zanaatkârlık” ile eşdeğerdir ve “endüstriyel sanatlar (mechanice) bilimi” olarak ele alınır, üstelik bilimsel bilgi türleri kategorisinde değerlendirilir. Endüstriyel veya mekanik sanatlar da, elbecerisi tutumunu niteler.

Tarihsel süreçte logos’u techne’den koparma ve techne’yi lojik yapma girişimi beraberinde, tekne’yi mitik, metafizik ve teolojik birçok soyut unsurdan arındırma ve ayrıştırma kabulüyle logos’un ötelenmesi de söz konusudur (Dear, 2009: 50). Bu durum, sözgelişi 17. yy. filozoflarını “zanaatkârlığı övme” yoluna iterek, logos’un kendi sürgününde yeni bir boyut kazandırma şeklinde izlenir. Batı düşüncesinin mihenk taşlarından İngiliz filozof, bilim adamı Francis Bacon’a (1561-1626) göre de bu boyut, filozofların zanaatkârlık bilgilerini düzenleme, sistemleştirme ve sınıflandırma açısından önemli bir fırsat oluşturmuş, zanaatı techne olarak konumlandırmasına yol açmıştır. (bkz. Zittel, 2008) Döneminin en önemli ansiklopedislerinden Fransız aydınlanma filozofu Denis Diderot (1713-1784) göre, zanaatlar ne bilimsel ne de sanat anlayışı olarak techne’ye evrilememiştir. Bunu da, sanat olarak *güzel sanatların* müstakil alan olarak açıkça tanımlanması ve estetiği vurgulaması; sanayicilerin ve bilim adamlarının ittifakıyla oluşan *endüstriyel kapitalizmin* yükselişi ve uygulamalı bilimler içinde zanaata ihtiyaç duyulmaması gibi iki nedene bağlamıştır (Schatzberg, 2012: 555-563). Bir anlamda bu tespitler bize logos’u techne’den koparma girişimlerinin nasıl savrulduğunu

⁸ Bu vurguların felsefi bağlamı ve farklı [devlet düzeyinde] tezahürü için bkz. Yavuz, 1998: 201-202.

⁹ Bilim felsefesi ve felsefe tarihi profesörü filozof Şaban Teoman Duralı, Kırıkkale Üniversitesinde felsefe lisans düzeyinde verdiği “Felsefe öncesi düşünüş” dersi kapsamında, “Kültür ile medeniyet tarifleri” sonrası, “Felsefe-bilime giden yol” olarak bir içerik verir. bkz. <https://felsefe.klu.edu.tr/Sayfalar/829-prof-dr-teoman-durali.klu?sira=525>

imlemektedir. Oysa techne için logos baştan atılacak bir kapsam değildir ve o olmadan lojik kapasite olarak zanaat varlık kazanamayacağı açıktır.

Bu noktada ara toparlama yaparsak, 19. yüzyıl ile birlikte teche-lojik'in farklı biçimlerinin ve farklı tanımlarının olduğu görülür. Temelde de, teche-loji "sanatların bilimi" veya "endüstriyel sanatlar bilimi" tanımı şeklinde karşımıza çıkar (bkz. Whitney, 1897: 390). Bu tanım, sanatların incelenmesine adanmış bir disiplin olarak techne'nin logos'u şeklinde teknoloji ile etimolojisini uyumlu hale getirir. Ancak sanat bilimi olarak teknolojinin bu tanımı, hiçbir bilimsel bilgi alanını tercüme ettiği ve açıkladığı söylenemez. Dahası akademik alanların çoğu techne konularına odaklanması ve/hatta, bazı disiplin adlarında "bilgi teknolojisi" gibi vurguların yapılması da yaygın bir izleme olmaktadır. Yine de teknoloji bir bilgi alanı olarak izlenmiş gözükür, ve/fakat ayrı bir bilim dalı olarak incelenmez. Burada 20. yy. başında techne'nin logos anlamından köklü kopuşu, özellikle Amerikalı sosyalbilimcilerin "maddi kültür" yaratmak ve sürdürmek [teknik-technic] için kullandığı yöntemlere, araçlara ve araçlara ilişkin teknolojiyi değerlendirme eğilimleri ve teknolojinin teknik anlamını dayatma, "endüstriyel sanatlar" bağlamında techne kavrayışını etkilediği söylenebilir (Schatzberg, 2006).

Aslına bakılırsa teknolojinin endüstriyel sanatlar anlamında kullanılması, sonuçta, bir sanat biçimini tanımlanamaya ilişkin olma gerektiğini ve sanatçısız da sanatın olamayacağını açıklar. Bu şekilde teknoloji doğabilimler kadar sosyalbilimlere de ait bir kapsam oluşturduğu görülür. Ancak sosyalbilimlerde öncelikle bu konuya ayrılmış temel bir alt disiplin oluşmadığı da yadırgatabilir. Ayrıca teknolojiye sosyalbilim ilgisinin de, genellikle "bilim ve uygulamalar (uygulayimbilim)" anlamına gelen "stenografi" ile yani bilim ve teknolojinin bileşik ifadesi olarak bakılması da eksik kalmaktadır (bkz. Schatzberg, 2018: 193-213).

Nihayeti techne'nin "technologie" olarak bir disiplin olma gereği, 18. yy. Alman düşünce ve bilim geleneğinin bir önerisidir. Ancak bu daha ziyade var olan doğal ürünleri işleme, yeni şey/leri oluşturma veya el sanatlarına dair *materyali kullanma bilimi* olmaktadır ve ticaretle özleştirilir. Yani teknoloji, zanaatkârlığa veya ticarete konu olan materyalleri işleme ve sanatların, deneyimsel, elbecerisi gerektiren ve öğretilbilir bilgisi olan bir alan şeklinde değerlendirilir. Böylece zanaat ile sanat arasında önemli bir ayırım ortaya konarak, teknolojinin endüstriyel bilim olarak sanattan farklılaştığı, son noktada teknoloji zanaat [sözgelişi mühendislik gibi] ve sanat arasında dolaşıp, "bilimsel zanaatkarlık" olarak karara geldiği gözükmektedir.

O halde olası sorunları aşmak için yapılan "sanatçı zanaatkarlık" veya *us(ta) hamlesi* de, "sanatın karın doyurucu yönlü" sanat-iş, yani heykel, mimari, grafik, yazı, fotoğraf gibi, işin de iş-teknik, yani her türlü işe yarar araç-gereç üretimi olarak evrilişi ve dönüşümü açıklanabilir. (bkz. Özakhun, 2023) Yine de son tahlilde karşımıza şu çıkmaktadır: Bu evrilmiş ve dönüşüm zanaatın değil, sanatın zanaat yönünü oluşturma, zanaatın da iş-teknik noktasında fayda, çıkar ve yarar sağlamaya dönük olmasından öte bir şey değildir. (bu yönlü bilgiyi süreçleme, olgunlaştırma ve tamamlama konusunda bkz. Artun, 2009) Neticede techne logos'un lojik yönünü oluşturur ve/ziyadesiyle, sanatın zanaat yönü teknolojiye dönüşümü gösterir. Ancak teknolojinin sosyalbilimlerde bir alt bilim hali bulunmamaktadır. Hatta her şeyi açıklama kudreti bulunan antropoloji bile, *maddi kültür* kapsamında kendi çatısına aldığı teknolojiyi bir alt bilim olarak geliştirememiş ve 1880'li yıllarda Amerikan antropolojisinde, evrimsel antropolojinin temel araştırma alanı, 1940'lardan sonra *kavram repertuarından* büyük ölçüde silinmiştir (Schatzberg, 2018: 198). Dolayısıyla teknoloji beşeri bilimlerin değil, endüstriyel sanatların bir parçası şeklinde izlenmiş (bkz. Tylor, 1881) ve maddi geçimi

sağlayan bir iş olarak belirmiş, iş de iş-teknik olarak düşünülmüştür. Daha sonra antropologların etkileriyle “maddi ve geçim sanatları” olarak teknoloji inceleme konusu yapılsa da, gerçek müstakil kapsamını erişememiştir. (bkz. Tylor, 1871; daha geniş değerlendirme ve bilgi örgüsü izlemesi için bkz. Schatzberg, 2018: 193-213)

Gerçi, 1879 yılında kâşif John Wesley Powell [açıkça kullanmasa da] teknolojiyi arkeolojiye bağlı antropolojinin temel araştırma bölümü olarak, güzel sanatlardan farklı maddi, endüstriyel ve pratik sanatların [veya zanaatların] biri olarak değerlemesi ilgi yaratmıştır (Powell 1883: 181-182). Dolayısıyla teknoloji, bilimsel düzeyini antropolojiye sağlama yoluna gitmiş, bilim ve teknoloji birlikte değerlendirilmeye başlanmış, endüstriyle ilişkili bulunarak, antropolojinin alt inceleme alanı [daha çok üretim araçları] ve konusu olmuştur.

Sosyalbilimlerde teknoloji, modern antropolojinin kurucusu Amerikalı kültürel antropolog Franz Boas (1858-1942) ile antropolojik anlamını ve yerini bulmaya çalışmıştır. Ancak teknoloji makûs tarihini aşamamış, maddi kültür öğeleri ve günlük kullanım eşyası tekstil, çanak-çömlek vs. gibi etnolojik buluntular üzerinden sınırlandırılarak ve/ziyadesiyle, tümevarımsal şekilde incelenmiş ve yorumlanmıştır. Boas’ın 1942 yılında ölümünden sonra bu savunuş da savrulmuş, neredeyse tamamen yok olmuştur.

Günümüzde ise teknoloji, pratikte kullanılan iş-gereçler veya maddi geçim faaliyeti zanaatın, sanat dönüşümü veya maddi sanatlar ve araçlar şeklinde, kısmen antropolojik bir bakış açısıyla düşünülmektedir. O halde bile teknoloji ayrı bir disiplin olarak görülmemektedir. Öte yandan teknoloji sosyalbilimlerde “metodoloji” ile eşleştirilerek, uygulama tekniği şeklinde konumlandırıldığı ve entellektüel bir biçimde izlendiği de söylenebilir.

2. Yönetimbilim Açıklama Perspektifleri ve Müstakil Tartışmalar

Genellikle yönetimbilim yazınında “yönetim [olgusu] nedir?” gibi hem teorik hem pratik temel bir soru perspektifinde konu tartışmaya açılır ve çoğunlukla şu mihenk cümle ile devam edilir: “Yönetim bilgisi öğrenim sistematığına sahip midir?” Çünkü yönetim olgusunun bilim kapsamı oluşturması için, öğretilebilir ve sistematik bir bilgisi gerekir. Devam soruları da şu olur: “Yönetim bilgi alanı öğretiminde yapıp eylemler kendine özgü müdür? Özel kavramları, yöntemleri, teknikleri, araçları var mıdır veya sistematik bilgi birikimi ve kendine özgü kuramları var mıdır?” Eğer bu sorulara dair cevaplar varsa, yönetim bilgi alanı öğretilebilir bir bilimsel disiplin olduğundan söz edilir.

Çağın yönetim teorisini Avusturya asıllı Amerikalı filozof Peter Ferdinand Drucker (1909-2005) bunun için yeni bir perspektif verir ve yönetim olgusunun öğretilip öğretilmeyeceğini tartışmaktan ziyade, “bir uygulama” olarak kabul edilip, “uygulamalı bilim” nitelemesi üzerinde kafa yormanın daha makul olacağını önerir (bkz. Drucker, 1996). Çünkü yönetim uygulaması, yöneticiler aracılığıyla yerine getirilen bir faaliyeti ifade eder. Yanısıra sözgelisi Amerikalı kamu yönetimi teorisini Luther Halsey Gulick (1892-1993) tıpkı Platon’un “ideal devlet” önermesinde vurgulanan yöneticilerin “filozof kral” olması gerektiği açıklama perspektifi ve felsefi-epistemolojik yaklaşımı tartışma alanına düşebilir. Dahası/böylece yönetim olgusu öğretilebilir ve öğretilebilir “bir bilgi alanı ve disiplini” olarak tanımlanabilir. Bilgi alanında toplanan bilginin de bilimsel olduğu kanaati oluşur. Ek olarak Amerikalı yönetim filozofu Mary Parker Follet (1868-1933)’ın yönetime bilim değil, sanat bakışı da bir şekilde değerlendirilebilir. (Follett, 1924; ayrıca bkz. Akbaş ve Taner, 2022: 88-108; Graham, 1995: 163-177)

O zaman yönetim olgusu bir uygulama, bir bilgi ve bir sanat alanı olarak açıklama perspektifleri tartışılabilir olur. Elbette bu açıklama perspektifleri, yönetim olgusunun bilim kapsamı oluşturma açısından yararlı tartışmalardır (Cornelissen, 2017: 368-383). Ancak daha güçlü argümanların alana getirilmesi, soruşturulması ve tartışılması beklenir. (bkz. Gribbins ve Hunt, 1978: 139-144)

Yönetim olgusu temelde hem sürece, hem de sonuca bağlı ele alınır ve [yaygın olarak] uygulama eksenli açıklanır. Bu durum yönetim olgusunun bir uygulama olarak bilime ve sanata bağlamayı kolaylaştırır. Dolayısıyla, yönetim olgusu ve doğası, bilim ve sanat arayışını süreçler.

Ancak yönetimbilim [sistematik] *belirsizlik*ten hareket eder. Belirsizlikleri ortadan kaldıracak olagelen kalıplar üzerinde durur, kullanır ve dönüştürür. Bu durum bilimin diyalektik ve dinamik görüş açısı ile tutarlılık taşır. Statik görüş, bilimi mevcut bilgiyi temsil eden gerçekler bütünü şeklinde ele alınır. Dinamik görüş ise, kullanılan süreçlere odaklanarak bilimi bir "etkinlik" olarak görür. *Bilimsel bilgi* bu sürecin çıktısı olur. Statik görünümüyle bilim, genel ve birleştirici bir teoriye sahip olmayan herhangi bir disiplin olarak düşünülür. Ancak bilim pazılın parçaları gibi bir veya daha fazla merkezi teori etrafında düzenlemeler yapmayı gerektirir. Genel ve birleştirici teori ölçütü ise, bilimi donuklaştırır. Bu nedenle, bir süreç olarak bilime odaklanmak daha makul bir yaklaşım olarak gözükmektedir.

Bu noktada "bilim nedir?" sorusu ilerletilirse, sorulacak soru "Bilim ne işe yarar?" şeklinde ivme kazanabilir. En kestirme yoldan bilim, dolaysız yarar, fayda ve çıkar amaçlı ayrı ayrı olaylar, olgular ve durumlar hakkında bilgileri toplama, birleştirme ve genel yasalar oluşturma faaliyetidir. Böylece bilinenden bilinmesi gereken kavrayış sağlanır. Bunun için genelgeçer yasalar ve teoriler oluşturulmasına çalışılır. Ancak bu açıklama çabaları bilimin bütünü değildir, küçük bir parçasını oluşturur.

Yönetimbilim temel açıklama perspektifi tartışmasına geri döndüğünde, "yönetim genel ve birleştirici bir teoriye sahip midir?" sorusu sorulabilir. Yazında şu ana kadar buna yönelik bir uzlaşma izlenmemektedir (Suddaby, 2010: 346-357). Söz konusu alandaki teori bolluğu da bunu işaret ettiği söylenebilir. (bkz. Weick, 1995: 385-390; Nicolai ve Seidl, 2010: 1257-1285) Öyle ise soru şu şekilde yinelenirse, "yönetim genel, güçlü ve birleştirici teori/ler üretebilir mi?" Bu soru için de verilecek çok cevap bulunabilir.

Cevap vermeye ilişkin *yönetim düşünme okulları* üzerinden açıklama perspektifi tartışması genişletilebilir ve şu açılış sorusu buraya eklenebilir: Amerikalı yönetim teorisyeni Harold D. Koontz'ın (1909-1984) "yönetim düşüncesini özlemeye dair yönetimi süreç, ampirik, insan davranışları, sosyal sistem, karar teorisi ve matematik okulları tasnifi, genel ve birleştirici teori üretmeye yönelik ele alınabilir mi?" (bkz. Koontz, 1961: 174-188; Koontz, 1980: 175-187) Belki/hatta, birçok yapılan ve yapılacak sınıflandırma, yönetimin bilim olduğu fikrini desteklediği düşünülebilir. Ancak bu fikir bir az daha ileri götürüldüğünde, yönetim olgusunu incelemek için vurgulanan düşünme okulları, bilimin aradığı "genel ve birleştirici teori" önermesini ve yönetimin bilim olma fikrinin henüz tekâmül ettirildiğini imler.¹⁰

O zaman tersten şöyle yeni bir soru sorulabilir: "Eğer yönetimin genel ve birleştirici bir teorisi yoksa bilim değil midir?" Bunun için daha önce şu ölçüt cümle soruşturmada önem arz eder: Yönetim olgusu ve uygulaması için tasnifi yapılmış ve sistematik bilgiler varsa, bilimsel bir

¹⁰ Bunu yönetimbiliminde disiplinlerarasılık kapsamında ve "meta-disipliner varsayımlarına (meta-disciplinary assumptions)" bağlı düşmek, daha önce düzenlenmiş bazı teorik notlar şeklinde ele almak da mümkündür. bkz. Papatya, 2022: 122.

nitelik taşıdığı veya bilimsel araştırma yapma özelliği bulunduğu söylenebilir. Yani yönetim olgusunun doğasına dair bir görüş birliği varsa, bilim olma yolunda görüşler açıklanabilir.

Demek ki, yönetim “tanımlanan sorunlara” yaklaşabilecek bir bilgi potansiyeline sahiptir. Ancak şimdilik şu cümle tartışmadan düşünülebilir: Yönetim teorileri çeşitli veya pek çok biçimlerde olabilir ve gelişimi farklı evrelerde, farklı biçimlerde görülebilir, yani “poliformik” bir düzenlemeden söz edilebilir veya yönetim için yapılan sınıflandırmalarla belirli özellikler paylaşılabilir. (bkz. Cornelissen ve Durand, 2014: 995-1022) Yine bir cevap-soru ile bu fikir ileriye götürülebilir: Sınıflandırılan her “yönetimsel bilgi”, sınıfın tüm özelliklerine sahip olmasına ihtiyacı var mıdır?” (bkz. Sandberg ve Alvesson, 2021: 487-516)

Yönetim olgusu için yapılan taksonomi (düzenleme-taxonomy), makul ve makbul olanı bulmaya ilişkindir. Yönetim olgusunun süreç özelliği, planlama, organizasyon, yönlendirme, eşgüdümleme ve denetim kısaca POYED işlevlerinin ayrıntılandırılması ile anlam kazanabilir. Belki burada yapılan taksonominin sorgulanması da gerekebilir ve/böylece yeni öneriler yapılabilir. Ancak “yönetim alanında bilimsel etkinliğin amaçlarından biri bilgileri, kavramları ve bulguları düzenlemek değil midir?” Evet, ama yönetimin bilim olması için önemsenmesi gereken, bilimsel etkinlik ve ölçülebilen bir düzeyde yasaların ve teorilerin [felsefi tabanın] takibi geriye atılmaz. Böylece yönetimin bilim olma yönü sağlıklı şekilde değerlendirilebilir.

O halde “yönetim bir bilim olarak hangi niteliklerle tanınabilir?” Bu yönde bazı başlıklar tartışılabilir: (bkz. Tablo 1)

Tablo 1: Yönetimin Bilim Kapasitesini Tartışma Başlıkları

Başlık	Tartışma Yönü
Ayrı inceleme konusu	“Yönetimin, diğer bilimlerden ayrı olarak araştırmaya konu olacak farklı bir olgu, olay ve durum odağı var mıdır? Bu ayırt, bilimlerin konu ilgisini ya da konunun diğer kapsam alanında olmasını engeller mi?” Buna bakmak gerekir. Sözel gelişim kimya bilimi maddelere, bağlı gelişen olgulara, ilişkilere odaklanır. Fizik bilimi ise maddeler ile ilgilenir, fakat odaklanmaz. Bu nedenle kimya ve fizik ayrı bilimler olarak adlandırılır.
İnceleme yöntemi ve sistemi	Yönetim belirlenen amaçları etkin şekilde erişimi hedefleyen bir süreçtir. Bu süreçte işler, ilişkiler ve kişiler amaç için eşgüdümlemlenir. O halde yönetim “bir çalışma/iş yapma biçimi” olarak karşımıza çıkar. Çalışma biçiminde ise süreklilik esastır. Süreklilik için, eşgüdümleme ve bağlılık esası korunur. Öyleyse yönetimin araştırma konusu ve temel ayırt edici özelliği, “eşgüdümleme faaliyeti” ile bilimsel yeterlilik sağladığı düşünülür.
Gözlenebilir ve ölçülebilir kavramları test etme	“Yönetim, gözlenebilir, ölçülebilir ve genel geçerli yasaların oluşumunu sağlıyor mu?” Bu ampirik çalışmalar yapma eksenidir. Ampirik çalışmalar benzer genellemeler ve yasalar üretir. Olay, olgu ve nesnelere hakkında açıklama ve bilgileri düzenleme yapma konusunda fırsat sağlar. Düzenlemeler teorinin gelişmesi için gereklidir. Çünkü teoriler ve yasalar ampirik olarak test edilirse, sistematik olarak ilişki/ler görülebilir.
Düzen ve bilgi sistematığı	Yönetimin araştırma konusunu olan olguları, olayları ve durumları birbirine bağlayan tekdüzelik veya düzenlilik var mıdır? Buna cevap vermek için iki argüman verilebilir: Birinci argüman insan davranışını eşgüdümlemedir. Ancak insan davranışlarını inceleyen diğer bilimlerde sayısız benzerlik ve düzenlilik gözlenmesi, yönetimde yapılan faaliyetlerin eşgüdümlemesinin de tekdüzen veya düzenlilik içerimleri oluşturduğu görülür. İkinci argüman da yönetim konusu ile ilgili olan araştırmaların yayınlanarak paylaşılmasıdır. Bu noktada oluşan yazın, düzenliliği tanımlar. Sözel gelişim liderlik, motivasyon ve örgütsel tasarım gibi yönetim konuları hakkında yadsınmayacak bir yazın izlenebilir.

Tablo. 1 açıklamalarına bağlı şöyle geçici karar cümlesi kurulabilir: Yönetimin ayırt edici bir araştırma alanının olması ve buna ilişkin yazın’ın bulunması, bilimsel olduğu yönünde güçlü bir karine oluşturur. Belki burada atlanmaması gereken bir konu daha olduğu söylenebilir: “Yönetimin bilimsel yöntemi var mıdır?” Ancak bu noktadan sonra yönetimin bilimsel yöntemi var mı diye sormak da yersizdir, çünkü ayrı bir konusu ve düzenli bir bilgisi bulunanın yöntemi sorgulanmaz ve/belki sorulması mümkün olan, bilimsel yöntemi [bilimsel

araştırma faaliyetleri ve süreci] ne kadar özgü, özge ve özgül olup olmadığı olabilir. Öyleyse “yönetimin bilim için özgü, özge ve özgül yöntembilgisi nedir?” diye sormak gerekir.

Çünkü yönetimin bilim olması için, bilgiyi kanaatten kurtaracak kendine özgü, özge ve özgül yöntembilgisinin bulunması gerekir. Çünkü teoriler yöntembilgisiyle testte tabi tutulur, bilgi nesnel olur ve *objektivize* edilir. Yani bilmek test etmekle ilgilidir. O halde yönetimbilimde yöntem farklı tutum, görüş ve inançların teste dair ve dahil edilmesi halinde onaylanabilir olur. Onaylanan sorgulamada, ölçümlemede kullanılır, sorgulanan ve ölçümlenen de bilimin kapsamında yöntembilgisi sağlar. Yani yönetim olayları, olguları ve durumları açıklama, anlama ve anlatma olanağı sağlanır. Bunun için yönetim olayları, olguları ve nesnelere açıkça tanımlaması, geliştirilecek yaklaşımlar sistematik ve kanıtlanabilirlik açısından ele alınması, kanıtlama verilerin nesnel, süreçlerin bütünsel, bulguların tekrarlanabilir olması açıklamada kabul görür. Bu özellikler yöntembilim temellerini oluşturur. (bkz. Fleetwood, Ackroyd, 2004 içinde; Ackroyd: 137-163)

Tüm bu vurgulara bağlı denilebilir ki, yönetim olgusu ve uygulaması gözlemlenebilir bir faaliyettir, bu faaliyetin süreçsel bütünlüğü ve tekrarlanabilir ölçüleri vardır. Nesnel veriler ile yönetim davranışını anlamak, açıklamak ve öngörmek mümkün olur. Öyle ise, “yönetimin bilim olmaya dair bilimsel yöntemi bulunmaktadır. Kullanılagelen yöntemler özgüleşebilir, özge ve özgül yeni yöntemler üretilebilir” denilebilir. Uygulanan yöntemin kalitesi de, uygulayanın niteliğine bağlı özgülleşir ve özgeleşir. Yöntem uygulama ve kullanımı *sanatsal bir beceri* ortaya çıkarır.

O halde yönetim tartışmaları için burada şu öne alınabilir: “Yönetimbilimini sanatsal özelliklerden yalıtılmak mümkün müdür? Yönetim yöntemi, araçları ve teknikleri, maharetle kullanmaya bağlı sanatsal bir içeriklendirmedir denilebilir mi?”

Kuvvetle muhtemel bu onaylamacı sorular, yönetimbiliminde uygulamaların, süreçlerin oluşturulmasında ve kavramların, kuramların geliştirilmesinde sanatsal içeriği, keşfi, içgörüyü ve hayal gücünü işaret eder. Keşif, içgörü ve hayal gücü ziyadesiyle sanat disipliniyle işlektir. Ancak bu yönde bilimsel kanıtlama, tanıklıktan veya görselleştirmekten daha öteye taşınması beklenir. Görselleştirme, bir kanıt da olsa, bunun testi, tekrarı istenir. Bu perspektif, yönetimbilim için sanatın bilim yönünü tartışmaya açar.

O halde yönetimbilimi açıklama perspektif için yapılan tartışmanın en başına dönüldüğünde, evet, bilimsel olarak yönetim olgusu üzerinde çalışılacak kadar önemli ve değerli bir alan ve araştırma kapsamıdır. Sanat olduğu noktasında argümanların güçlendirilmesi çok mümkündür, ve/fakat bilim olduğuna ilişkin argümanlar güçlü karine oluşturmaktadır. Aynı bir araştırma konusu olması, bilgilerin düzenlilik içermesi, bilimsel yöntemi izlemesi ve sistematik bir bilgi birikimine/tabanına bağlı öğretilebilir düzeyi, bilimsel disiplin olduğunu açıklar. Yani “yönetim sadece bir uygulama değil, bir bilimdir” düşüncesi vurgulanabilir. Dahası bir bilimin de techne veya sanat olması, zorlamalı bir değerlendirme ol(a)maz.

3. Yönetimbilim Mantığı: Yönetim Teknolojisi ve Yöntembilimi

En yalın ve genel anlamda yönetim teknolojisi, yönetimbilim mantığıdır.¹¹ Diğer bir deyişle, yönetimin uygulama hali ve tezahürüdür. Temel muradı bilgileri düzenlemek, denetlemek ve değerlendirmektir. (bkz. Rigby ve Bilodeau, 2013)

¹¹ “Yönetim teknolojisi” kavramı sadece sözcük olarak kamu yönetimbilim profesörü İbrahim Ethem Başaran’ın “Yönetim” kitabında, ulussuz işletmelerin başarılarına atfen, üretimde yüksek verimlilik bağlamında izlenebilir. Ancak makalede söz

Gelişmiş anlamda yönetim teknolojisi, yönetimbilim bilgi-üretim ilişkisinde söz konusu yapılanmayı ve yapısal değişikliği işaret eder. Bu ise iki yönlü düşünülebilir: Birinci yön yönetimbiliminin düşünsel, teorik veya logos'u, ikinci yön eyleme, pratik veya lojik'i. Birinci yön *bilgi kuramı ve bilim felsefesi* ile ilişkidir. Evrensel ve toplumsal dinamikler belirleyicidir. (bkz. Dusek, 2006; Ferre, 1995) Bu nedenle yönetim olgusuna olan ihtiyaç ve inanç logos tarafından tanıtılır. Anlamaya ve anlatmaya yönelik değerlenir. Bilgi, sistem ve evren anlayışı içinden akar.

Lojik, anlaşılan ve anlatılan üzerinden gerçekleştirilen yönetim eylemine bağlı tartışılır ve ideolojik açıklamaları tanımlar. Sonuç, etki ve değer şeklinde yarar, çıkar ve kapitale ilişik görülür. Bilimi kıymetlendirmek için başvurulur ve hep nesnellikle vurgulanır. Nesnellik de "yönetim biçimleri" üzerinden lojik olarak yapılır. Sık sık da değiştirilerek ele alınır ve yönetim olgusunun nesnellliğini veya *plastliğini* verir. Bu açıdan yönetim uygulama biçimlerinin görünürlüğü bir *sanat* olur. Bu durumda yönetimin hem öznesi hem de nesnesi olarak insan, yeniden logos'a yönelir.¹² Her yöneliş ise, yeni bağlamlar ile yönetim bilgisini çoğaltır. Böylece yönetim bilgisinin dönüşümlü yönü işaret edilir. Yani yönetim logos'u tehne'si haline gelir. Logos'u lojik yapan ise, tehne'nin değerlendirilmesidir. O halde logos bilgi kategorileriyle lojik bilgi kategorilerin hizalandığı yerde yönetim bir uygulama ve etkinlik olarak gerçekleşir. Böylece yönetimin hem logos evrimi gerçekleşir, hem de lojik bilgisi canlı tutulur. Tüm bu sözlem, yönetimbilim mantığı için yönetim teknolojisi olarak yöntembilim tartışmaya açılmış olur.

3.1. Yönetim Teknolojisi olarak Yöntembilim

Yöntembilim kavram ve kuramla gelen bütünsel ve bağlamsal bir niteliktir. Yönetim teknolojisi olarak yöntembilimi (methodology) de bilimsel araştırma pratiği için gerekli olan *epistemoloji* ve *sözbilgisini* açıklama veya teorik çerçevesi şeklinde görmek mümkündür.¹³

Yöntembilim yönetimbilim yazınalanı araştırma *yapısını inceleme ve araştırma konusunu* işaret eder. Burada bilim felsefesi, bilgi kuramı ve mantık bilim ilişkisi ve bağlamı esas korunur. Dolayısıyla yönetim teknolojisi yöntembilim, yönetimbilimin lojik [bilimsel teknoloji] arkeolojisi kapsamında değerlendirilir.¹⁴

Yönetim teknolojisi olarak yöntembilim, kaliteli bilginin ne olduğunu ve yeni bilgilerin ne kadar yönlendirici ve yapılandırıcı olup olmadığını bütünsel görme olanağı sağlar. Zihnin en uygun şekilde yürütmesine yardımcı olacak yöntemi, tekniği, malzemeleri, gereçleri ve diğer

edilen yönetim teknolojisine ilişkin açıklamalar ile kapsam, bağlam ve bilgi olarak hiçbir örtüşme bulunmamaktadır. bkz. Başaran, 1989: 27.

¹² Günümüzde lojik'teki son değişikliklere bağlı ifade edilen Endüstri 5.0, lojik'in logos ile arasındaki mesafeyi azaltma açısından değerlendirilebilir. Çünkü lojik'in insan müdahalesinin enazlandığı ve zanaatın sanat noktasındaki dönüşümü, yeni bir logos zemini yaratmaktadır. Siber-fiziksel sistemler (CPS), yapay zeka (AI), artırılmış gerçeklik (AR), esnek platformlar olarak bulut bilişim, nesnelerin interneti, katmanlı üretim (AM), insan makine işbirliği cobots, blockchain, simülasyon performansları gibi yeni lojikler, *gelecek yönetim logosunu* açıklama gücü verir. bkz. Saleh ve Mümtaz, 2020: 426-436; Leng vd. 2022: 279-295.

¹³ Bu tersi de olabilmektedir. Yani epistemi ve sözbilgi veya teori kendine araştırma nesnesi ve referanslı teori olduğunda yöntem olabilmekte, yöntembilimsel değerlendirilmektedir. Yöntemin teoriden ayrılması da potansiyel olarak kullanılan tekniklerin, araçların vs. yöntemi destekleyen uygulamaların kötüye kullanılmasını, sonuçların yanlış yorumlanmasını ve negatif dönüşümüne yol açabilmektedir. bkz. Ciesielska ve Jemielniak, 2018 içinde, Bourne ve Jankowicz: 127-149; van Maanen, Sørensen ve Mitchell, 2007: 1145-1154.

¹⁴ Alanda çoğu kez hatalı kullanılan *yöntembilim (methodology)* ve *yöntembilgisi (method knowledge)* ayırtını yapmak gerekir: Yöntembilgisi, bilimsel bilgisinin nasıl elde edileceğine dair ayrıntılı-teknik açıklamalar yapmak için kullanılır. Bu anlamda, *bilme biçim koşulu* olarak üstelenebilir. Salt tek bir kapsamda yöntem, teknik veya kullanılan araçlar, malzemeler, gereçler veya elgeler yöntembilim olmaz. Yöntembilim, mevcut ve yapılmış çalışmalarının yöntem (usul) analizlerini yapan bilimdir. Yani yöntembilim yöntembilgisi değildir.

araçları sunar ve bilimsel araştırma için epistemoloji ve sözbilgisini ortaya koyar. (bkz. Rigby, 2001: 139-145)

Bu noktada yönetim filozofu profesör Birgül Ayman Güler'in (1961-) yöntembilimin tarihsel gelişiminde *yöntemcilik*, *bilgicilik* ve *araştırmacılık* şeklinde üç ana dönem ayrımı, konunun ileriye taşınması açısından değerlendirilebilir: (bkz. Güler, 2023: 12-31)

- Birinci dönem *yöntemcilik*, daha çok mantık bilim ve mantık kuralları dahilinde her türlü konuyu araştırma alanına alınır. Yöntemcilik araştırmacıyı gerçek tarafa çeker. Yanlıştan, hatadan, kusurdan arındırır ve korur. Bunun için akla yatkın bir yol gerekir. Bunu da veren "yöntem"dir. Yöntem aklın doğruya yönelmesinde temel araçtır. Bu araç *rönesans* ile birlikte [Bacon perspektifinde] tümevarım ve [Descartes perspektifinde] tümdengelim diye iki yönlü öncelenir.

Düşünce çok zorlandığında yöntemcilik tümevarımlı, inançta-felsefede tümdengelimli izlenir. Durum böyle olunca, bilim, bilimsel bilgi için mistik, mitik, metafizik, felsefi, etik, estetik vs. yönler tümdengelimli olarak hızla ayrışır. Böylelikle bilimsel bilginin fiziki, ölçümlerle ele alınmasına, bilimde yöntembilimin buna göre dizgelleşmesine önayak olur. Dahası tümevarma şeklinde Avrupa aydınlanmasının karşılığı olmaktadır. Tümevarma deneysel ve gözlemsel ağırlıklıdır. Çünkü deneysel olmayan ve gözleme dayanmayan düşünme yöntemleri bir *akıl yürütme*dir. Akıl yürütme ise, zihnin bir oyunudur. Ancak Descartes deneylenmeyen, gözlenmeyen farklı bilgilerin olabileceğini ve buna göre tümdengelimli olunabileceğini de işaret eder. (bkz. Descartes, 1986)

Her iki halde de yöntem doğruyu gösterme, ortaya çıkarma ve bilme amaçlıdır. Bunun için Descartes izlenir ve *düşünme sanatı* olarak mantık çerçevesinde öznenin bilinmesi, ortaya çıkarılması, ayrıştırılması, parçalanması ve tanımlanması gerekir. Böylece başka anlamlara çekilecek *epistemi* ve *sözbilgisinden* uzaklaşmış, *aksiyom* olarak da apaçık önermeler verme ve önermelerin mutlaka kanıtlarını sunma ilkeleri ortaklaştırılmış olur. Bilimsel ilkelerle sistemleştiren yöntembilim de *akıl ölçüsü* olarak korunur. Aklın bilmeyi, karmaşık olanı analiz etmeyi ve yalınlaştırmayı özleme kanıtları sağlar. Bilimsel olarak *kanıt temelli* bilgi, her bilimin olmazsa olmaz şartı olur.

Dolayısıyla yöntemcilik mantık bilim çerçevesinde akli ikna edecek kanıt temelli ilkelerle izlenir. Konuyu, olguyu ve durumu açıkça kavramak için de yalıtım ve parçalara ayırarak analiz etmek, basit olandan karmaşık olanı anlamaya yönelik bir sentezleme hedefler.

- İkinci dönem *bilgicilik*, daha ziyade gerçek, doğru olanının kavrayışında, özellikle Yeni Kantçılarla gelen epistemolojinin bilimde yöntemin değil kavrayışın, felsefenin temel olduğunu vurgular. Epistemoloji (epistemology-bilgi teorisi) en üst bilgi üretimini sağlar. Mantık, mantık bilimi içinde, yöntembilimden daha sonra gelir. Mantık düşünmenin bilimi, epistemoloji ise bilmenin bilimi olur. Epistemoloji de felsefi bir alanı oluşturur. Felsefe kavramlarla yani genel bilgi kuramı kapsamında ilgilenir. Bilim kavramlarını da bu kapsamda tanımlar. Burada yöntem ikincil görevlidir. O halde epistemoloji doğru bilgiyi temellendirme bilimidir. "Doğru bilgi nesneye uygun bilgidir. Uygunluk ise dille belirtilen önermelerle sağlanır." Dolayısıyla epistemoloji önermelerle yürütülür.

Epistemoloji başlıbaşına sosyal bilim yöntemidir. Ancak epistemolojiyle genel kurallarını çıkarmak da kolay olmaz. Sözcü gelişi iktisat, sosyoloji vs. tek olaylık (ideografik) bilimlerdir. Bu nedenle Kant'ı doğru bir şekilde anlamak ve onun ötesine geçmek için çalışan Yenikantçı Alman filozoflar, yorum bilim ustası Wilhelm Dilthey (1833-1911), değer bilim

öncüleri Wilhelm Windelband (1848 -1915) ve Heinrich John Rickert (1863-1936) sosyal bilimlerde yöntembilim için kafa yormuş, mevcut yöntemlere eleştirel bakmış ve alanın kendine özgü yöntemlerini açıklamaya girişmişler, yöntemin temelde de anlamacı veya hermenotik (yorumsamacı-hermeneutic), konstrüktivist (inşacı-constructivist) ve idealist (ülkücü-idealist) yöntem olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Bu açıdan bilgicilikte bilimlerin kendine özgü yöntemleri üretecek epistemolojisi kabul görmüştür. Her ne kadar kendi yöntem-teknik avadanlığı (tool bag-yapım ve onarım araç takım çantası) eleştirilse de, bilgicilikte yöntembilim çoğulculuğu sorun görülmemiş, eğer bir sorun varsa o da, tek bir yöntemde ısrar etmek görüşü benimsenmiştir. Doğal olarak bu görüş “bilim savaşları”nı ortaya çıkarmıştır.

Öte yandan Avusturyalı sağduyu filozofu Sir Karl Raimund Popper (1902-1994) felsefi, tarihsel, sosyolojik olayların bilinmesinde yeni bir anlayışı (1959) önelemesi, 1962 yılında da Amerikalı filozof ve bilim adamı Thomas Samuel Kuhn (1922-1996) sayesinde bilgi için birçok yöntemin üretileceği düşüncesiyle desteklenmiştir. Nihayeti Avusturyalı filozof Paul Karl Feyerabend (1924-1994) son noktayı koymuştur: Bilimin mantığında mutlak bir yöntem yoktur. (bu noktada güçlü eleştiriler için bkz. Sokal, Bircmont, 2013; Sokal, 2011) Böylece bir bakıma yöntem konusu epistemolojik güvenceye alınmış da olmaktadır.

- Üçüncü dönem *araştırmacılık (reserch desing)*, sosyalbilimlerde alana inerek, hem nitel-nicel, hem tümevarım-tümdengelim çerçeveleri araştırmaya dair kullanılabileceğini öngörür. Ziyadesiyle, 1956 yılında “Chicago okulu” ile ele alır ve kademeli sosyal inceleme (survey-örnek olay) ve sosyal araştırma (reserach-saha araştırıcılığı) faaliyetleriyle saçaklanır. Bu durum sosyal olayların, olguların ve durumların çok yönlü ortaya konması, araştırılması, izlenmesi ve önlemlerin ele alınması, beraberinde bir endüstrinin yaratılmasına yol açmıştır. Endüstrinin pragmatik, prakseolojik ve pratik yönü, kuramsal bilginin kalitesini geri plana atmış veya zayıf birçok *teorimsilere* boğmuştur. Üstelik son dönemde insan davranışlarının keşfi, öngörüsü ve açıklaması ile geleceği kontrol etme gücü veren [ve akılcılığın karşıtı] araştırmacılık, empirizm (deneycilik-ampiricism) tercihiyle bir meslek ve uygulama çekiciliği yaratmıştır.

Temelde araştırmacılık “araştırmacı etkinliği” olarak ifade edilebilir. Yani araştırmacılık araştırmaların nasıl yapılacağını, nasıl konu seçileceğini, kaynakların nasıl toplanacağını, notların nasıl alınacağını, analizin nasıl yapılacağını vs. gibi pratikler üzerine kurulması, istatistik ve ansiklopedik bilgi pratikleriyle ilgisi ve kuramsal ağırlığı vermemesi nedeniyle de çok eleştirilir (Tourish, 2020: 99-109).

Ancak Fransız siyaset bilimci filozof Maurice Duverger’in (1917-2014) bu eksiklik karşısında teori ve pratiği birlikte ele alma veya tümdengelim-tümevarım birliği ilkesi (1964), araştırmacılığa yeni bir soluk vereceği düşüncesi izlenir. (bkz. Duverger, 2014) Yani teori ve pratiği birlikte ele alma, yazılı belgelerin ve anket ile birincil kaynaklara bağlı gözlem tekniklerinin ve kavramsal, deneysel ve karşılaştırmalı olarak analiz tekniklerin yarattığı tikanıklığı aşma önerisi olarak değerlendirilir. Duverger “bilimsel bilgiye erişmek” için uyulması gereken kuralların, her zaman oluşturulabileceğini ortaya koymaktadır. Bu noktada “yöntemsel çokluk”, farklı yöntembilgilerini alana çağırılabilir. Belki bu durum yazında nitel yöntemlerin nicel yöntemlere öykünerek özleştirme yönü olarak yürütülebilir. Hatta/böylece yanlış kullanım nedeniyle yöntem ve teknik ayrıştırılır, karışan teknik araç-gereç ifadeleri düze çıkar.

Yöntembilim olarak felsefe ve mantık bilim çevresi vurgulanır. Nicel terimi ile *açıklamacı bilimsel yöntem*, nitel terimi ile *anlamacı epistemolojik yöntem* özdeşleşmesi sağlanır. Ziyadesiyle nitel araştırmaların tümevarımsal kullanımı, ve/fakat araştırmacılık için sakıncalı görülen nitel-nicel uzlaşısı yapılmış olur.

Son zamanlarda araştırmacılığın yavanlığı ve kuramsal taban yoksulluğu, yöntembilgisi önerisi olarak “miks (mix-karışık)” araştırmayı güncellemiş, ve/böylece araştırmacılık, *teknö-yöntem* deneyimi olarak bir “araştırma tasarımı” şekline dönüştüğü söylenebilir. (bkz. Orlikowski, 2010: 125-141) Hatta bilim örgütlenmelerinde “projecilik” ile destek verildiği bile düşünülebilir.

Bilim filozofu Aymar yöntembiliminin tarihsel gelişiminde *anti-yöntembilim* olarak “perspektifçiliği” de bu ayrıma ilave eder. Perspektifçilik, kişinin kendi entellektüel, kültürel, siyasi vs. bağlılığını ve bağlamını ifade eder. Burada “görece” ve “irasyonel” kavram sürücüleri, yöntembilim açısından zenginlik oluşturur. Antropolojik yöntemler bu kapsamda değerlendirilebilir. Böylece bir bakıma belli yöntembilgisi dayatma mihrakları ve üsteleme çalışmaları için karşı-strateji olabilir. Hatta perspektifçiliği, yöntembilim silolarının “yetersizlik ajandası”nda tutmaya devam etmesi de, ilgi yaratma ve geliştirme açısından bir avantaj sağladığı düşünülebilir. Yani perspektifçilik, yöntembiliminin salt yöntem, teknikler ve malzemeler yığını olmadığını, yetersizliğin yeterli bakışını yaratarak bilgiyi öteye taşıyacağı söylenebilir.

3.2. Yöntembilim Anlam ve Açıklama Çerçevesi

Tüm söylenenlere bağlı yönetim teknolojisi olarak yöntembilimde felsefi, mantıksal ve pratik üç anlam ve açıklama çerçevesi ön plana çıkar: (bkz. Güler, 2023: 30-31)

- *Felsefi Çerçeve*: Bu çerçeve inceleme konusu yapılan yönetim olgusunun doğasını çözmeye dair ontolojik, bilmeye dair epistemik kabulleri kapsar. Kabuller araştırmacının hangi olanaklarla yönetim olgusuna nasıl bakacağını ve yaklaşım geliştireceğini belirler. Sözgelisi “Yönetim için niyet bir olgu olarak kurgulanabilir mi? Gerçekliği nasıl ortaya konabilir? Niyeti ifade eden hangi göstergeler vardır? Bu göstergeler ne kadar niyeti açıklar? Genel olarak ifade edilenlere laftan öte bakılabilir mi? Niyeti kavrayıcı ve kavratıcı argümanlar neler? Argümanlar ne kadar ikna edicidir?” tüm bu sorular hem özde ontolojik hem de özü sarmalamada epistemik çerçeveye dair değerlendirilir. Bu çerçeveye göre yönetim olgusuna dair şöyle açıklamalar yapılabilir:
 - Yönetim gerçeklik üzerinedir. Gerçeklik anlaşılıp bilinir olmaya dairdir.
 - Yönetim ussal bir etkinliktir. Sezgi, hayalgücü, yaratıcılık, zeka vs. sadece akıl (intellect) yürütmeye yardımcı olur.
 - Yönetim sınanabilir etkinliktir. Gerçekliğe yöneliklik olgusallığı vardır. Gözlenebilir, açık kanıtlarla numenin (noumenon-gerçeği kavranamaz kendisi) nesnel gerçeklerle ayırtını gösterir.
 - Yönetim nesnellik gerektirir. Yani görülebilir, sınanabilir ve bağımsız niteliği taşır. Burada zihinsel yetenekler, nesnellığı açığa çıkarmaya yönelik düzenlemeler içinde olmalıdır.
- *Mantıksal Çerçeve*: Bu çerçeve yönetim olgusunun araştırılması hakkında düşünmeyi kapsar. Araştırmanın gerçekçi olup olmadığı, varsayımlarının doğrulanıp doğrulanmadığı, *totoloji* yapılıp yapılmadığı, incelemenin basitleştirilip basitleştirilmediği, analizin dinamik

yapılıp yapılmadığı, değişkenlerin doğru ağırlıklar taşıyıp taşımadığı çok yönlü sorgulanır. Böylece yönetim uygulamalarında nesne-özne ilişkisi, bilginin doğası, kabulleri ve sınırları ile “bilgi teorisi” ve ilkeleri ortaya çıkarılmaya çalışılır. Bunun için temel mantık kuralları takip edilir. Çoğunlukla, tümevarma ve tümdengelme yaklaşımlarıyla ussal ve akıl yürütme esasları izlenir. Buna göre yönetimde, tümdengelim felsefi, retorik, teorik, metafizik vs. zihni modelden hareket eder. Tümevarım zihnin dışında yönetim biçimleriyle ilerler. Yani tümevarmak için yönetim biçimleri ve kuralları esastır. Tümdengelme belirsizlik, bulanıklık ve karmaşıklık hali olasılıklar kuramıyla, tümevarma istatistik, matematik teknikleriyle yürütülür. Bu yönde varsayımlar ise sınama ve kanıtlamayla ilgilidir.

- *Pratik Çerçeve:* Yönetim olgusu için bu çerçevede felsefe ve mantıksal çerçeve kuralları esas alınır ve analitik açıklamalar gözetilir. Açıklamalar da tercihen gözlem, anket, saha araştırması, görüşme, deney vs. gibi teknikler ile sözcük sıklıkları, belge içerik analizleri, istatistikler vs. araçlar kullanılarak yapılır. Burada sözgelisi yaygın-yoğun, nicel-nitel farklı analitik araç tasnifleri öngörülebilir, sayısal ve sayısal olmayan pratik ve teknikler uygulanabilir. Nitel aynı kaynakta yoğun gözlemdir. Nicel ise yaygın gözlemdir. Yani aslında araştırma düzeyinde nitelenenler ziyadesiyle yönetim teknolojisinde araştırma teknikleri kapsamını oluşturur ve araçların kullanım biçimlerini ve kullanım tarzlarını işaret eder (Bryman, 2001).

Kısaca yönetim teknolojisi olarak yöntembiliminde yukarıda vurgulanan üç anlam ve açıklama çerçevesi, günümüzde tartışılacak daha farklı kategorilerinin açılmasına önayak olması mümkündür. Öte yandan yöntembilim olarak da tekniklerin veya pratik çerçevenin fazla öne çıkarılması, yönetim teknolojisi kavrayışını engellediği ve/dahi, bilim sunumlarını sorunlu yaptığı da açıktır. O halde yöntembilim dünyası salt bir avadanlık kullanmak değildir. Yani yöntemleri, araçları, teknikleri vs. uygulamak değil, bunları geliştirmek, iyileştirmek ve dönüştürmektir.

3.3. Yönetim Teknolojisine Yöntembilimsel Yaklaşım

Yönetim teknolojisine yöntembilimsel yaklaşım, kategorik düzeyde açıklanabilir. Ancak daha önce şu ölçü vurgulanabilir: Yönetim teknolojileri, etkili yönetim uygulamaları gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu, *yönetim düşüncesinde* sanat ve zanaat yönlü bir değerlendirme niteliğini işaret eder. (bkz. Baransel, 1979) Böylece sanatı, yönetim uygulamalarının bir parçası olarak görme veya zanaatkârlığı yaratıcı bilimsel ürünler üretme faaliyetleriyle hizalanma mümkün olur.

Öyleyse yönetim teknolojisine yöntembilimsel yaklaşımlar “yönetim bilimi, yönetim sanatı ve yönetim zanaatı” olarak üç kategorik düzey üzerinden tartışılabilir. Bu düzeyler de yönetim teknolojileri olarak işlem ve kaplam kazanır. Her işlem farklı düzeylerde ve düzlemlerde kaplam oluşturur ve her işlem ve kaplam kaçınılmaz bir “bağımlılık” gerektirir. Bağımlılık *teorize çalışmalarını* destekler. Neticede yönetim olgusunun, faaliyetlerinin ve uygulamalarının “teoriye rağmen değil, teoriye dair” olması sağlanır.

O halde bu makalenin önerdiği yönetim teknolojisine yöntembilimsel yaklaşım kategorileri teorik açıklanabilir (bkz. Roth vd., 2021: 689-698) ve yönetim teknolojisine sanat, bilim ve zanaat olarak yöntembilimsel yaklaşılabilir:

- *Sanat olarak yönetim:* Bu yaklaşım yönetim olgusunun sanat içeriklerini ifade eder. Diğer bir deyişle yönetim olgusu sanatsal üretim açısından değerlendirilir. Retorik ve

yöntemcilik üzerinden konum alır. Estetik ve etik veya *aksiyolojik* açıklamalar gözetir. Bu yönde yöneticinin sanatçı düşüncesi ve davranışı korunur. Yönetimi gerçekleştiren yöneticilerin de sanatçı olarak, yaratıcı uygulamalar içinde olması, sezgi ve biliş yeteneklerinin önplanda, retorik ve motivasyonel olarak değerlendirilmesi sağlanır. Dolayısıyla yönetim olgusuna kişisel tutumlar, deneyimler ve deneysellikler içeren sanatsal bir ürün olarak bakılır. Böylece yönetimbiliminin anası olarak anılan Amerikalı yönetim filozofu Mary Parker Follett'e göre de yönetim "işleri başkaları aracılığıyla yapma sanatı" ifadesinin geri planı açıklanmış olur. (bkz. Follett, 1924) Ayrıca burada yöneticinin davranışını sanat felsefesi içinden yapıldığı imlenebilir. Daha ilerde Amerikalı örgüt teorisinin önemli pratisyeni General Motors yöneticisi mühendis James David Mooney (1884-1957) ve Alan C. Railey'in, yönetim olgusunun "insanları yönetme ve onlara ilham verme" vurgusuyla sanat olarak yönetim yaklaşım kategorisi genişletilebilir. (bkz. Money ve Reiley, 1931) O halde yönetim olgusu ve uygulaması için sanatsal ve yaratıcı yön hatırlatılabilir.

- *Bilim olarak yönetim*: Bu yaklaşım yönetim olgusunun bilim yönünü niteler. Böyle bir niteleme olması gerekeni değil, olanı işaret eder. Teknik ve bilgicilik üzerinden konum alır. Yani yönetim bilim olarak ya teknik ya da bilgicilik üzerinden içeriklenir. O halde yönetim için zanaatla teknik, felsefeyle bilgicilik perspektifi hizalanır. Bu kategori, sanayi devrimiyle hassaten Taylor ile söz edilen "bilimsel yönetim yaklaşımı" kapsamında ifade edilir. (bkz. Taylor, 2014) Ancak ziyadesiyle, yönetimbilimi kapitalize etme ve teknikleştirme yönünde bir çerçeve sunar. Bu çerçeve Taylor'un mühendislik yönü ve yetiştirdiği Amerikalı Henry Gantt (1861-1919), Harrington Emerson (1853-1931) ve Charles Day gibi mühendis deneyimlerin etkisini gösterir. (bkz. Thompson, 1914: 506-557) Dolayısıyla burada bilimsel yönetim yaklaşımı "mühendislik"le eşitlenir. Yönetim faaliyetleri ve uygulaması, bilgilerin dizgiselliğine ve erişilen kural ve ilkelerin ölçüme ilişkin değerlendirilmesini gerektirir. Doğal olarak bu durum yönetimbilimi ile bilimsel yönetim yaklaşımı kavrayışının çokça karıştırılmasına yol açar. (yararlı bir analiz için bkz. Aksay ve Danışman, 2020: 1-33) Eğer bilimsel yönetim yaklaşım kavramları ve kullanımları izlenirse, yönetimbilim ile bilimsel yönetim yaklaşımı doğası itibariyle aynı şey olmadığı görülebilir. Çokça, bilimsel yönetim yaklaşımında önemli olan, bilimsel terminoloji, bilimsel yöntem ve uygulama yönünde ölçümlerle sonuçların tekrarlanmasına ilişkin belirlemektedir. Bu nedenle Taylor'la birlikte çalışan Gilbreth'in bilimsel yönetim yaklaşımı açıklamaya yönelik yaptığı ölçülere ve oluşan ve tekrarlanan bulgulara bağlı yönetimin bilim olduğu vurgusunun altı çizilebilir. (bkz. Gilbreth, 1914) Öte yandan yönetimbilimini salt "sorun çözme"ye yönelik değerlendirmek bile, teknik bir bilim olduğunu niteler. O halde yönetimbiliminde bilimsel yönetim yaklaşımı teknik ve/ziyadesiyle, sorun çözme uygulaması olmaktadır. Bilgicilik ise bilim olarak yönetimin [arkeolojik buluntularla] çok gerilere götürülmesi kapasitedir. (alanda Şanlıurfa Göbeklitepe arkeolojik buluntularına bağlayan ilk çalışma için bkz. Papatya 2019: 655-677) Bu bağlamda Taylor'un yönetim olgusunu nasıl teknikleştireceği, Platon'un ise nasıl retorikleştireceği referans açıklamaları önemsenebilir. (bkz. Deleuze, 2000; ayrıca bkz. Platon, 1999: 194) Ayrıca bilim olarak yönetim felsefeye, felsefe ise bilime ilişkin en temel belirleyici olmaktadır.¹⁵

¹⁵ Burada modern felsefenin temel koyucusu Descartes'in metafiziği *ağaç metaforu* ile açıklaması not edilebilir: Descartes göre felsefe kökü metafizik, gövdesi fizik, dalları diğer bilimdir. bkz. Descartes, 1998: 17.

- *Zanaat olarak yönetim:* Bu yaklaşım özde tekhne çıkışlı açıklamaları karşılar. Ancak tekhne'nin sonuç yönünü yani lojik tarafını işaret eder. Dolayısıyla kapitalizma ve araştırmacılık üzerine konum alır. Yüksek derecede köklü bakışı ve kişisel becerilere dayalı uygulamaları gösterir. Yönetim uygulamalarının zanaatkârlık ve yapanları da bir "meslek erbabı" olarak tanıtır. Bu durum yönetimin meslekleşmesine (profession) yasalara, yönetmeliklere, prosedürlere, terminolojiye, protokollerle, akreditasyona, ilkelere vs. sınırlamalara ve eylemselliklere ya(t)kın işlemler bütünü olarak önplana çıkarır. Ancak meşgüliyet ve beceriye bağlı edinilen kapital dışında, yönetsel faaliyetler için gerekli olan yeterlilik, deneyim, sorun çözme becerisi, eğitim vs. gibi öncelikler belirleyici olur. O halde yönetim olgusu Amerikalı yaşayan sosyolog filozof profesör Richard Sennett'in (1943-) zanaat bakışı açısına bağlı yorumlanabilir ve yönetim uygulamalarının sadece sözgelisi marangozluk, kuyumculuk vs. gibi bedeni değil, sözgelisi avukatlık, hekimlik vs. gibi fikri ve zihni düzeyde önemsenebilir. (bkz. Sennett, 2009) Dolayısıyla zanaatçı olarak yöneticilerin yaratıcılık, hayal gücü, sezgi, zekâ, deneyim vs. gibi *entellektüel varlıkları* önplana çıkarılabilir. Bu kapsamda kapitale yönelik zanaatın, araştırmacılık olarak bilime yakınlaşması tartışılmaz, ve/böylece yönetsel faaliyetlerin ve uygulamaların etkili gerçekleştirme pozisyonu sağlanmış olur. (bkz. Öz-Alp, 1977)

Burada yönetim teknolojiye yöntembilimsel yaklaşım kategorilerine felsefi yönetim yaklaşımı ilavesi de yapılabilir. (tanıtlamalar için bkz. Günay ve Gümüş, 2007 içinde, Nutku: 32-37; Winch, 1958)

- *Felsefi olarak yönetim:* Bu yaklaşım "filozofça yönetim" içlemidir. Bilgelikten, yaşanmışlıktan beslenir ve her şeyden önce de felsefe ve "hikmet" peşinde olmayı gerektirir. (bkz. Küçükberksun, 2002) Bu, antik Yunan filozofu Platon'un "Devlet" kitabında açıkça kristalize edilir. Hocası Sokrates'ten ilhamla yönetimin sırlarını açıkladığı kitapta, devlet yönetiminin filozof kişilerce yapılması, "ya devlet adamının filozof ya da filozofun devlet adamı olması" gerektiğini vurgular. Hatta Platon seksenine yaklaşmış olmasına rağmen, dönemin Sicilya Kralı Dionysios'un sarayına gidip orada bu düşüncesini de paylaşır: "...devletlerde kral, önder dediklerimiz gerçekten filozof olmadıkça, devlet gücüyle akıl gücü birleşmedikçe,...devletlerin başı dertten kurtulamaz, insanoğlu da bunu yapmadıkça tasarladığımız devlet mümkün olduğu ölçüde bile doğamaz, kavuşamaz gün ışığına." Filozofça yönetim için de yöneticinin "filozof" adına layık olmasını öğütler (Platon, 1999: 182-185).

Eğer bu noktada yönetim teknolojilerine yöntembilimsel yaklaşım kategorik düzeyleri tek elde toplanırsa, karşımıza Kanadalı yaşayan yönetim filozofu profesör Henry Mintzberg'in (1939-) şu sözü gelir: (bkz. Mintzberg, 2009: 10-11; ayrıca bkz. Mintzberg, 1973) "Yönetim, her şeyden önce sanat, bilim ve zanaatın buluştuğu bir uygulamadır." Belki bu uygulamaya [sanat, bilim ve zanaat içinde gömülü olduğu iması varsa da] felsefeyi de ayrı şekilde eklemek, bir öneri kapsamı olmasından ziyade, gerçek ve bütünsel yönetim teknolojisi oluşturma yönü tamlamış olur. O halde yöntembilimsel yaklaşımlar bize sanattan zanaata (craft from art), bilimden felsefeye (philosophy from science) dönüşlerin yönetim teknolojisi açısından kaçınılmaz olduğunu gösterir. Her bir yaklaşımın çıkışı, varışı ve bağlamsallıkları önceliklere göre nispi ve *kesbi* (faydalı düşünülene elde etme) değişkenlik gösterse de, bütünü anlamada her hangi bir sorun oluşturmaz. Ancak

burada yönetim teknolojisini kullanacak, uygulayacak ve geliştirecek olanın kavramsal ve kuramsal bir berraklık ve hassasiyet içinde olma koşulu karşılması gerekir.¹⁶

Sonuç: Yeni/den Techne'ye Giriş

Makalenin sonuç kısmı için birçok manşet öne çıkarılabilir. Ancak şu iki manşet meramı anlatmaya yeterli gelir: Birincisi yönetimbilim yazınalanında yönetim teknolojisini özel bir alan ve girişim olarak düzenleme, ikincisi yönetim teknolojisine yöntembilimsel bakışı yeniden yapılandırma gereği.

Öyleyse bu manşetlere göre yönetim teknolojisi yönetimbilimin vazgeçilmez bir parçasıdır ve/özellikle mantık bilim öncülü felsefi bir olanaktır. Ziyadesiyle, felsefenin ontoloji, epistemoloji, kozmoloji ve aksiyoloji ötesinde metodolojik bir ağırlığını önceler. Böylece yönetim tekniğine ve uygulamalarına dair bilgiler metodolojik üç eylemsel düzeyde tartışılır olur: Birincisi düzenleme yani, betimleme, tanımlama ve sınıflandırma, ikincisi denetleme yani, standartlar, ilkeler ve yönergeler oluşturma ve son olarak değerlendirme yani, araçları, gereçleri ve teknikleri sağlama. O halde yönetim teknolojisi, bilimsel bir çalışma alanı ve girişimi olarak kıymetlendirilebilir.

Yönetim teknolojisine yöntembilimsel yaklaşımda bilim, sanat ve zanaat üçgeni, teorik tartışma çevresi oluşturur. Üçgenin "artı (plus)" etkisi, felsefe ile seslendirilir. Böylece yönetim teknolojisi için logos (düşünme) ile lojik (eyleme) yön hizalanır; yönetim uygulamaları bilime ve zanaata, yönetim olgusu felsefi ve sanata bağlanabilir. Kaldı ki, yönetimbiliminin yöntembilimi yöntemcilik, bilgililik, araştırmacılık ve perspektifçilik olarak felsefe, mantık ve pratik ile artı etki yaratan bir girişim oluşturur. Yönetim bilimi, yönetim sanatı ve yönetim zanaatı da, felsefi yönetim yaklaşımı çevresinde en rahat şekilde değerlendirilir. Bu yaklaşımla işlem kazanan yönetim teknolojileri kaplamı, yönetim olgusu ve uygulama bilgisinin etkisini çoğaltma ve/dahi, söylemleri anlama, yapılanları anlatma, tanıtıları açıklama ve kanıtları gösterme olanağına kavuşur. O halde umarsızca yapılan lojik'ler, logos techne'sinde karılması gerçekleştirilebilir, yönetim tehne'si bırakıldığı yerden alınarak yönetimbilime getirilebilir ve yeni/den techne'ye güçlü bir giriş yapılabilir.

Üsluba dair Açıklayıcı Not.

Makale boyunca metinde hem elit, entelektüel ve akademik sorum, hem de yeni düşünme olanaklarını göstermek için, kavramsal ve teknik düzeyde şu üslup çalışmaları yapılmış, geliştirilmiş ve kullanılmıştır:

1. Kavramsal olarak makalede;

- "Yönetim teknolojisi" yönetimbilim kapsamında yönetim felsefesi, stratejik yönetim, örgütsel davranış vs. gibi bir altbilim dalı olarak vurgulanmıştır. Bu konuda yapılan ilk çalışma olarak da eksiklerini azaltmaya yönelik değerlendirme potansiyeli her zaman mümkün görülmüştür.
- Yöntembilim (methodology) ve yöntembilgisi (method knowledge) ayırtı yapılmış, yöntembilim (methodology) tanımlanmış ve uygulamayı (teorinin pratiği veya kılgsal bir eylem), numen (noumenon-gerçeğin kavranamaz kendisi) kelime önerileri açıklanmıştır.
- "Sözlem" yeni bir kelime olarak önerilmiş ve *sözlük maddesi* olarak yazılmıştır.
- Sanatçı zanaatkârlık, endüstriyle sanatlar bilimi, bilimsel zanaatkarlık gibi kavramlar yazımda önemine binaen "vurgulu" değerlendirilmiştir.
- Yönetimbilim, yöntembilimsel, sosyalbilimler, mantık bilim vs. gibi kavram yazımı, bilim ve felsefeyi veya bilimsel yöntemin önemini imlemek için tercih edilmiş ve kullanılmıştır.
- "Techne, technic, technologie" vs. dönem yazın özelliği ve söyleyiş gücü verme açısından Türkçeye çevrilmemiş, ve/fakat sözteknoijisi (wordtechnology), teknoloji (technologie) dönem vurguları olarak Türkçeleştirilerek verilmiştir.

¹⁶ Bu noktada endüstri devrimiyle artan makine ürünlerinin estetikten yoksun olmasına karşısında zanaata sanat yaklaşımı önerisi ve uygulaması, Alman ekolü *Bauhaus Tasarım Okulu* kapsamı açıklama gücü verilebilir. Değerli analizler için bkz. Artun ve Aliçavuşoğlu, 2009.

- ...için(de)dir, düşünül(e)mez, ya(t)kın, us(ta) veya yeni/den vs. gibi yazım biçimleri her iki şekilde de kelimenin okunabileceğini işaret eden bir biçim uygulaması olarak kullanılmıştır. ve/dahası, ve/hatta, dahası/böylece, belki/hatta vs. yazımı ve kullanımı ise makale boyunca özelleştirilmiş, özgül ve biçimsel bir üslup şeklinde yer verilmiştir.
- Sözelgişi “varolan, olagelen, genelgeçer, düşbecerisi, sözelgişi, sözbilgisi, önplan” kelime yazımları ayrıştırılmamıştır. Ayrıca bazı kelimelerin Türkçe karşılığını yazmaktan ziyade, vurgusunu ifade etmek için, sözelgişi retorik, pratik, pragmatik, teorik, objektif, rasyonalizasyon, rövanş, diyalektik, dinamik, sistematik, ampirik, estetik, irasyonel, totoloji, terminoloji, prosedür vs. İngilizce okunuşu yazılmıştır. Ancak sözelgişi felsefede poiesis, praksis gibi veya stenografi, poliformik, taksonomi gibi teknik kelimelerin anlamları, yazılmadan önce veya sonra vurgulanmıştır.
- Yazımda “entelektüel” yazım önerisi, “entelektüel” olarak bırakılmıştır. Ayrıca bazı çeviriler sözelgişi sosyal inceleme (survey-örnek olay), sosyal araştırma (reserach-saha araştırıcılığı) ile mütos (söylence-myth), miks (karışık-mix) olarak iki şekilde verilmiştir.

2. Teknik olarak makalede;

- Nokta dışında daha ziyade “bkz. ve/veya ayrıca bkz.” biçimli atıflar ana bilgiyi destekleyici, nokta içinde atıflar, alıntılama ya da tanımlayıcı ve çeviri atıfları biçiminde iki yönlü verilmiştir.
- Makale metninde [] şeklinde yazımlar, metin bütünlüğünde anlam pekiştirici, () içinde kelime, terim, deyim vs. İngilizce ve Türkçe mütekebili olarak verilmiştir.
- Özgün ya da üzerinde durulması gereken kavramlar da, ya “tırnak” içinde veya *eğri (italik)* olarak yazılmıştır.

Şükran ve İthaf

Bu makale, en küçük bilgiyi düşünmek için kafa yoran, bilgi üretmek için konfor alanını terkeden, herkes uyurken uyuyamaz olan ve kendini eylemeye adanmış, yaşamını unutmuş tüm gelmiş geçmiş, ve/dahi gelecek olan gerçek filozoflarımıza, sanatkarlarımıza ve bilim adamlarımıza bir *şükranım ve ithafımdır*.

Kaynaklar

Agazzi, E. (1998). From Technique to Technology: The Role of Modern Science, *Philosophy and Technology*, 4(2), 80-85.

Agizza, R. (2001). *Antik Yunan'da Mitoloji, Masallar ve Söylenceler* (çev. Zühre İlkelen). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Ya.

Akbaş, N. ve Taner, B. (2022). Yönetim Alan Yazınında Çağının Ötesindeki Bir İsim: Mary Parker Follett. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(1), 88-108.

Aksay, B. ve Danışman, A. (2020). Taylor ve Bilimsel Yönetim Sistemi: Efsanevi Anlatılar ve ‘Bilimsel’ Değerlendirmeler. *Yönetim ve Organizasyon Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1-33.

Artun, A. (2009). *Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı*. İstanbul: İletişim Ya.

Artun, A. ve Aliçavuşoğlu, E. (2009). *Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı*. İstanbul: İletişim Ya.

Asprem, E. ve Granholm, K. [edt.] (2020). *Ezoterizm* (çev. Ceren Can). İstanbul: Alfa Ya.

Baransel, A. (1979). *Çağdaş Yönetim Düşüncesinin Evrimi: Klasik ve Neo-Klasik Yönetim ve Örgüt Teorileri*. İstanbul: B. 2, İstanbul Ün. Ya. No. 3295 İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Ya. No. 163/73.

Başaran, İ. E. (1989). *Yönetim*. Ankara: B. 2, Gül Yayınları.

Boas, F., Powell, J. Wesley ve Holder, P. [edt.] (1966). *Introduction to Handbook of American Indian Languages; Indian Linguistic Families of America North of Mexico*. Nebraska: University of Nebraska Press.

Ciesielska, M. ve Jemielniak, D. [Eds.] (2018). *Qualitative Methodologies in Organization Studies*. Cham: Palgrave Macmillan içinde, Bourne, D. ve Jankowicz, D.A. The repertory grid technique, (127-149).

Cornelissen, J. P. ve Durand, R. (2014). Moving Forward: Developing Theoretical Contributions in Management Studies. *Journal of Management Studies*, 51: 995-1022.

- Cornelissen, J.P. (2017). Preserving Theoretical Divergence in Management Research: Why the Explanatory Potential of Qualitative Research should be Harnessed rather than Suppressed. *Journal of Management Studies*, 54, 368-383.
- Dear, P. (2009). *Revolutionizing the Sciences: European Knowledge and its Ambitions, 1500-1700*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Deleuze, G. (2000). *İki Konferans* (çev. Ulus Baker), İstanbul: Norgunk Ya.
- Descartes (1986). *Aklını İyi kullanmak ve İlimlerde Hakikati Aramak için Metot Üzerine Konuşma* (çev. Mehmet Karasan). İstanbul: B. 14, MEGSB Ya. No. 522/88.
- Descartes, R. (1998). *Felsefenin İlkeleri* (çev. Mehmet Karasan). İstanbul: MEB Ya.
- Drucker, P. F. (1996). *Yönetim Uygulaması* (çev. Sabri Yarmalı). İstanbul: İnkilap Ya.
- Dusek, V. (2006). *Philosophy of Technology: An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Duverger, M. (2014). *Toplum Bilimlerinde Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (çev. Özer Ozankaya). İstanbul: Cem Ya.
- Faivre, A. (2010). *Western Esotericism: A Concise History* (trans. Christine Rhone), Ney York: Suny Press.
- Fleetwood, S. ve Ackroyd, S. [eds.] (2004). *Critical Realist Applications in Organisation and Management Studies*. London: Routledge içinde; Ackroyd, S. Methodology for Management and Porganisation Studies: Some İmplications of Critical Realism, (137-163).
- Ferre, F. (1995). *Philosophy of Technology*. Athens: The University of Georgia Press.
- Follett, M. P. (1924). *The Creative Experience*. New York, USA: Longmans, Green and Co.
- Freud, S. (2015). *Uygarlığa Dair Hoşnutsuzluğumuz* (çev. Haluk Barışcan). İstanbul: Metis Ya.
- Freyer, H. (2018). *Sanayi Çağı* (çev. Bedia Akarsu, Hüseyin Batuhan). Ankara: Doğu Batı Ya. No. 112, Sosyoloji Dizisi-26.
- Gilbreth, F. B. (1914). *Primer of Scientific Management*. New York: Elibron Classics.
- Graham, P. [edt.] (1995). *Mary Parker Follett: Prophet of Management-A Celebration of Writings from the 1920*. Boston-MA: Harvard Business School Press içinde; Bennis, W. The Essentials of Leadership, (163-177).
- Gribbins, R. E. ve Hunt, S. D. (1978). Is Management a Science?. *The Academy of Management Review*, 3(1), 139-144.
- Güler, B. A. (2023). Metodolojinin Serüveni. *Bilim Ütopya*, 29(346), 12-31.
- Günay, M. ve Gümüş, A. [haz.] (2007). *Felsefe, Bilim ve Sanat İlişkileri*. Adana: İzdüşüm Yayınları içinde; Nutku, U. Bilimle Sanat Arasında Felsefe, 32-37.
- Hesiodos (2012). *İşler ve Günler, Tanrıların Doğuşu* (çev. F. Akderin). İstanbul: Say Ya.
- <https://felsefe.klu.edu.tr/Sayfalar/829-prof-dr-teoman-durali.klu?sira=525>
- <https://www.felsefe-bilim.com/post/170220853427/techne-kavram%C4%B1-ve-i-nsan>
- İnam, A. (1999). *Teknoloji Benim Neyim Olur?* Ankara: METU Ya.
- İnam, A. (2013). *Efsaneden Bilime Yol var mı?*, <https://e-dergi.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf>.
- Küçükberksun, İ. S. (2002). *Asimetri*. İstanbul. Der Ya. No. 315.
- Koontz, H. (1961). The Management Theory Jungle, *Academy of Management Journal*, 4(3), 174-188.

- Koontz, H. (1980). The Management Theory Jungle Revisited. *Academy of Management Review*, 5(5), 175-187.
- Leng, J. vd. (2022). Industry 5.0: Prospect and Retrospect. *Journal of Manufacturing System*, 65, 279-295.
- Mintzberg, H. (1973). *The Nature of Managerial Work*. New York: Prentice-Hall, Inc.
- Mintzberg, H. (2009). *Managing*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, Inc.
- Mitcham, C. (1994). *Thinking Through Technology: The Path Between Engineering and Philosophy*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Money, J. D. ve Reiley, A. C. (1931). *A Onward Industry*. New York: Harper and Brothers.
- Nicolai, A. ve Seidl, D. (2010). "That's Relevant! Different Forms of Practical Relevance in Management Science". *Organization Studies*, 31, 1257-1285.
- Ordine, N. (2013). *Faydasızlığın Faydası: Manifesto* (çev. Leyla Tonguç Basmacı). İstanbul: İstanbul Bilgi Ün. Ya.
- Orlikowski, W. J. (2010). The Sociomateriality of Organisational life: Considering Technology in Management Research. *Cambridge Journal of Economics*. 34, 125-141.
- Öner, N. (1995). *Felsefe Yolunda Düşünceler*. İstanbul: MEB Ya., Öğretmen Kitapları Dizisi.
- Özakhun, S. S. (2023). *Çağdaş Sanatta Sanat ve Zanaat İlişkisinin Dönüşümü*. İstanbul Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü [yayınlanmamış Doktora Tezi].
- Öz-Alp, Ş. (1972). *Yeni Gelişmeler Karşısında İşletme Yöneticileri ve İşletmecilik Eğitimi*. Ankara: Sevinç Matbaası, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Ya. No. 100/56.
- Papatya, G. (2019). *Yönetim Uygulamalarında Evrim, Doğal Seçilim ve Yeniden Üretim: Değişim Mühendisliği Örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 24(3), 655-677.
- Papatya, G. (2022). *Yönetimbilimde Disiplinlerarasılık: Ana Kapsamlar, Tartışma Olanakları ve Örnek Çalışmalar*. İstanbul: Detay Ya. No.1570.
- Platon (1999). *Devlet* (çev. Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi: 194.
- Powell, J. W. (1883). Human Evolution; Annual Address of the President, J. W. Powell, Delivered November 6, 1883. *Transactions of the Anthropological Society of Washington*, 2, 181-182.
- Rigby, D. (2001). Management Tools and Techniques: A Survey. *California Management Review*, 43(2), 139-145.
- Rigby, D. ve Bilodeau, B. (2013). *Management Tools & Trends 2013*. London: Bain & Company.
- Roth, Steffen vd. (2021). Theory as Method: Introduction to Supertheoretical Options for Organization and Management Research. *Journal of Organizational Change Management*, 34(4), 689-698.
- Saleh, F. ve Mümtaz, Z. (2020). Industry 5.0: The Future Paradigma in Industrial Revolution. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, 12(7), 26-436.
- Sandberg, J. ve Alvesson, M. (2021). Meanings of Theory: Clarifying Theory through Typification. *Journal of Management Studies*, 58, 487-516.
- Schatzberg, E. (2006). Technik Comes to America: Changing Meanings of Technology before 1930. *Technology and Culture*, 47, 486-512.

- Schatzberg, E. (2012). From Art to Applied Science. *Isis*, 103(3), 555-563.
- Schatzberg, E. (2018). Why is there no Discipline of Technology in the Social Sciences?. *Artefact*, 8, 193-213.
- Sennett, R. (2009). *Zanaatkâr* (çev. Melih Pekdemir). İstanbul: Ayrıntı Ya.
- Shiner, L. (2001). *The Invention of Art: A Cultural History*. Chicago: University of Chicago Press.
- Sokal, A. (2011). *Şakanın Ardından: Postmodernizmin Bilimsel, Felsefi ve Kültürel Eşleştirisi* (çev. Gülsima Eryılmaz). İstanbul: Alfa Ya.
- Sokal, A. ve Bircmont, J. (2013). *Son Moda Saçmalar: Postmodern Aydınların Bilimi İstismar Etmesi* (çev. Barış Gönülşen). İstanbul: Alfa Ya.
- Suddaby, R. (2010). Construct Clarity in Theories of Management and Organization. *Academy of Management Review*, 35, 346-357
- Taylor, F. W. (2014). *Bilimsel Yönetimin İlkeleri*. Ankara: Adres Ya.
- Thompson C. B. (1914). The Literature of Scientific Management. *The Quarterly Journal of Economics*, 28(3), 506-557.
- Tourish, D. (2020). The Triumph of Nonsense in Management Studies. *Academy of Management Learning & Education*, 19, 99-109.
- Tylor, E. B. (1871). *Primitive Culture: Researches into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Art, and Custom*. 2 vols. London: J. Murray.
- Tylor, E. B. (1881). *Anthropology: An Introduction to the Study of Man and Civilization*. New York: D. Appleton and Company.
- van Maanen, J., Sørensen, J.B. ve Mitchell, T.R. (2007). The interplay between theory and method. *Academy of Management Review*, 32(4), 1145-1154.
- Weick, K. E. (1995). What Theory is not, Theorizing is. *Administrative Science Quarterly*, 40, 385-390.
- Whitney, W. D. [edt.] (1897). *The Century Dictionary: A Work of Universal Reference in All Departments of Knowledge 13 vols, vol. 8*. New York: 2nd ed., Century Co.
- Witzel, M. (2012). *A History of Management Thought*. London: Routledge.
- Yavuz, H. (1998). *Okuma Notları*. İstanbul: Boyut Kitapları Düşün Yazınları Dizi No. 4.
- Winch, P. (1958). *The idea of Social Science and its Relation to Philosophy*. New York: Humanities Press.
- Zittel, C. [ed.] (2008). *Philosophies of Technology: Francis Bacon and His Contemporaries*. Leiden, Boston: Brill.